

Houding en gedrag van Brabanders ten aanzien van de energietransitie

Explore Radboud Universiteit Nijmegen

HET pon | telos

Houding en gedrag van Brabanders ten aanzien van de energietransitie

Explore Radboud Universiteit Nijmegen

Drs. Madelon van Duren

Joey Mengerink

Daphne van de Ven MSc

Colofon

Het PON & Telos heeft dit onderzoek verricht in opdracht van

Radboud Universiteit

Auteur(s)

Drs. Madelon van Duren

Joey Mengerink

Daphne van de Ven MSc

Publicatienummer

91535

Datum

juni 2022

© 2022 Het PON & Telos

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij Het PON & Telos. Gehele of gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

Vermenigvuldiging en publicatie in een andere vorm dan dit rapport is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van Het PON & Telos. Hoewel deze publicatie met de grootst mogelijke zorg is samengesteld, kan Het PON & Telos geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele fouten.

Meer informatie

www.hetpon-telos.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding voor het onderzoek	1
1.2	Doel van het onderzoek	2
1.3	Energierichtvaardigheid	2
1.4	Onderzoeksopzet en rapportage	4
2	Samenvatting resultaten	5
3	Algemeen draagvlak	9
4	Houding en gedrag	16
4.1	Energiezuinig leven	17
4.2	Maatregelen voor energiebesparing	18
4.3	Opwekken van duurzame energie	19
4.4	Investeringsbereidheid	20
5	Betrokkenheid	22
6	Rechtvaardigheid	26
7	Toegankelijkheid	29
8	Onderzoeksverantwoording	31
	Bijlage A - Uitsplitsingen	34
	Bijlage B - Vragenlijst	43

1 Inleiding

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

De Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) heeft in het najaar van 2019 zes projectvoorstellen gehonoreerd binnen het programma Maatschappelijke aspecten van de regionale energietransitie (MARET). Eén van die onderzoeken is het EXPLORE onderzoeksproject (EXPerimental gOvernance for the Regional Energy Transition). Het project is een samenwerking tussen de Radboud Universiteit Nijmegen, provincie Noord-Brabant en de Metropool Regio Eindhoven. Het EXPLORE onderzoek kijkt naar de verschillende governance aspecten die deel uitmaken van de regionale energietransitie. Dit wordt onder meer gedaan in de vorm van participatief-observerend en modellerend onderzoek naar de regionale samenwerking tussen verschillende bij de energietransitie betrokken partijen. De ontwikkeling van de regionale energiestrategie (RES) in de Metropool Regio Eindhoven dient daarbij als casus. De evaluatie van participatiemodellen en het begrijpen van de rol van participatie bij de energietransitie vormen een belangrijk aandachtspunt binnen het EXPLORE onderzoek.

Binnen het onderzoeksconsortium dat werkt aan het EXPLORE onderzoek is een bescheiden rol weggelegd voor Het PON & Telos. In het EXPLORE projectvoorstel wordt verwezen naar drie populatieonderzoeken, die Het Pon & Telos in opdracht van de provincie Noord-Brabant in 2016, 2018 en 2020 heeft uitgevoerd, naar gedrags- en houdingsaspecten van Brabanders ten aanzien van de energietransitie.¹ De vragenlijst die gebruikt is in deze drie onderzoeken heeft als basis gediend voor vervolgonderzoek binnen EXPLORE. Het PON & Telos heeft de vragenlijst in samenwerking met het EXPLORE-onderzoeksteam van de Radboud Universiteit aangescherpt en aangevuld met vragenblokken over energierechtvaardigheid en verdelingsvraagstukken. Dit laatste omdat het MARET EXPLORE-team van de Radboud Universiteit nauw samenwerkt met het team van het MARET JustRES-onderzoek van Wageningen University dat hierop de focus legt. Door vragen toe te voegen over deze onderwerpen werd het mogelijk om de vragenlijst tegelijkertijd in zowel Noord-Brabant als in Overijssel uit te zetten.² De uitkomsten van deze meting worden in een later stadium van het onderzoeksproject gevaloriseerd en verder uitgedragen.

¹ Agterbosch, S. & Broers, B. (2016) Monitoring houding en gedrag van Brabanders ten opzichte van de energietransitie – 0 -meting. Tilburg: het PON.

Agterbosch, S. & Broers, B. (2018) Monitoring houding en gedrag van Brabanders ten opzichte van de energietransitie – 1 -meting. Tilburg: het PON.

Agterbosch, S. & Verhoeven, L. (2020) Monitoring houding en gedrag van Brabanders ten opzichte van de energietransitie – 2 -meting. Tilburg: het PON & Telos.

² Parallel aan deze rapportage wordt er een tabellenrapportage opgeleverd aan Wageningen University voor het Overijsselse ‘deel’ van het onderzoek.

1.2 Doel van het onderzoek

In 2016 is een monitor van het maatschappelijk draagvlak voor de energietransitie in de provincie Noord-Brabant gestart. Deze monitor heeft ten tijde van het Uitvoeringsprogramma Energie van 2016 tot en met 2019 gelopen. De overkoepelende doelstelling van deze monitor was inzicht te krijgen in het draagvlak onder Brabanders voor de toepassing van verschillende opties voor energiebesparing en duurzame energie, zoals destijds uitgewerkt binnen het uitvoeringsprogramma Energie. Er zijn binnen dit programma metingen gedaan in 2016 en in 2018. In 2019 heeft de provincie een nieuw uitvoeringsprogramma opgesteld - het Uitvoeringsprogramma 'Energie verbindt 2020-2023', binnen dit programma is de meting van 2020 uitgevoerd.

Aan deze eerste drie metingen waren drie doelstellingen gekoppeld:

- 1 Inzicht krijgen in **de houding** van Brabantse burgers ten aanzien van specifieke opties voor energiebesparing en duurzame energie.
- 2 Inzicht krijgen in **het gedrag** van Brabantse burgers ten aanzien van specifieke opties voor energiebesparing en duurzame energie.
- 3 Inzicht krijgen in de vraag bij **welke groepen** Brabantse burgers meer of juist minder draagvlak bestaat voor verschillende opties voor energiebesparing en duurzame energie.

De huidige vierde meting is niet in het kader van het Uitvoeringsprogramma Energie van de provincie Noord-Brabant gedaan. Omdat Het PON & Telos bij deze meting samenwerkt met de Radboud Universiteit is de doelstelling verbreed:

- 4 Inzicht krijgen in wat Brabantse burgers **rechtvaardig** vinden als het gaat om de verdelingsvraagstukken die betrekking hebben op energie.

1.3 Energierechtvaardigheid

De vraag of huishoudens op individueel niveau mee kunnen doen met de energietransitie hangt voor een deel af van persoonlijke kenmerken en afwegingen. Hebben ze financiële mogelijkheden - vaak speelt opleidingsniveau een rol - hebben ze een eigen woning of een huurhuis, wat is hun leeftijd en hoeveel vertrouwen hebben ze in bijvoorbeeld de gemeente of de woningcorporatie?³

In het Klimaatakkoord (Ministerie van EZK, 2019a)⁴ is er voor het eerst aandacht voor het verdelingsvraagstuk (kortgezegd; wie kunnen, willen en mogen er meedoen). Het kabinet stelt dat 'ieder huishouden, ook lage inkomens, in de eigen, dan wel huurwoning, mee moet kunnen doen en dat de transitie op een eerlijke en rechtvaardige wijze gerealiseerd

³ Breukers, S. Agterbosch, S. & Mourik, R. De energietransitie: wie kunnen, willen en mogen er meedoen?: Beleid en Maatschappij, 2020;47:359-382,365.

⁴ Ministerie van EZK (2019a). Klimaatakkoord. Den Haag: Directoraat generaal Energie, Telecom en Mededinging.

moet worden' (Ministerie EZK, 2019b,3). De veronderstelling is dat door alle huishoudens de mogelijkheid te geven om mee te doen er meer draagvlak voor de energietransitie wordt verkregen. Daarbij komt dat het, om de gestelde doelen te halen, ook noodzakelijk is dat alle huishoudens meedoen. De vraag blijft echter hoe hier effectief op te sturen. Lang niet alle huishoudens bezitten de (financiële) mogelijkheden, vaardigheden en motivatie om mee te doen. Terwijl zij wel met de gevolgen van de energietransitie te maken krijgen. In het slechtste geval profiteren ze niet van kansen die geboden worden om mee te doen zoals investeringssubsidies voor isolatiemaatregelen of terugleververgoedingen bij zonnepanelen. Omdat aanpassingen aan de woning voor hen minder haalbaar zijn, profiteren zij minder van het comfort en de waardevermeerdering die een goed geïsoleerd huis opleveren. Echter geldt voor deze huishoudens wel de Opslag Duurzame Energie, een vorm van belasting op het energieverbruik waaruit duurzame energiesubsidies worden bekostigd.⁵ Hierdoor hebben ze wel de kosten, maar niet het profijt van de energietransitie.

Binnen de energierechtvaardigheid zijn er drie principes waarmee gewerkt wordt:

1. **Erkenning:** Dit principe gaat over het erkennen van verschillen tussen groepen mensen en erkennen dat deze verschillen kunnen leiden tot verschillende energiebehoeftes. Geen erkenning voor verschil betekent dat specifieke noden en kwetsbaarheden verhuld blijven en daardoor ook genegeerd worden in de formulering van beleid.⁶
2. **Procedurele rechtvaardigheid:** Het tweede principe gaat over de mogelijkheden van burgers om te participeren in besluitvormingsprocessen. In welke mate ben je als burger geïnformeerd, wordt jouw situatie erkend en kun je meepraten?
3. **Distributie:** Het laatste principe gaat over het verdelingsvraagstuk, de distributie. Niet alle huishoudens hebben in gelijke mate toegang tot energie. Dit hangt onder meer samen met de prijs van energie en het besteedbare inkomen. Huishoudens die in een slecht geïsoleerd huis wonen waarin zij oudere apparatuur gebruiken zullen waarschijnlijk een hogere energierekening hebben dan huishoudens die in een goed geïsoleerd huis wonen.

Aan de vragenlijst heeft Het PON & Telos een aantal vragenblokken toegevoegd over energierechtvaardigheid en de verdelingsvraagstukken die de energietransitie oproept. Deze zijn geformuleerd met in het achterhoofd de drie bovenstaande rechtvaardigheidsprincipes. Door deze vragenblokken toe te voegen hopen we meer inzicht te krijgen op de toegevoegde vierde doelstelling: *Inzicht krijgen in wat Brabantse burgers **rechtvaardig** vinden als het gaat om de verdelingsvraagstukken die betrekking hebben op energie.*

⁵ Breukers, S. Agterbosch, S. & Mourik, R. De energietransitie: wie kunnen, willen en mogen er meedoen?: Beleid en Maatschappij, 2020;47:359-382,366.

⁶ Walker, G., & Day, R., (2012). Fuel Poverty as Injustice: Integrating Distribution, Recognition and Procedure in the Struggle for Affordable Warmth. Energy Policy, 49: 69-75. doi.org/10.1016/j.enpol.2012.01.044.

1.4 Onderzoeksopzet en rapportage

Voor dit onderzoek is grotendeels gebruikgemaakt van de monitoringsvragenlijst die in 2016, 2018 en 2020 is uitgezet onder inwoners van Brabant. Zoals eerder aangegeven zijn er in samenspraak met beide universiteiten een aantal vragenblokken over energierechtvaardigheid toegevoegd. De vragenlijst is opgenomen in Bijlage B.

Voor het verspreiden van de vragenlijst onder inwoners van Brabant is gebruikgemaakt van PanelClix. De vragenlijst heeft tussen 12 en 25 mei 'open gestaan' en is ingevuld door 1459 respondenten. De resultaten zijn gecorrigeerd voor de achtergrondkenmerken: leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. Daarmee zijn de resultaten voor wat betreft deze achtergrondkenmerken representatief voor Brabant en kunnen betrouwbare uitspraken worden gedaan over de gehele provincie.

Vergelijking in de tijd

In de rapportage wordt grotendeels de volgorde van de onderwerpen in de vragenlijst gevolgd. Waar mogelijk zijn resultaten vergeleken met de eerdere metingen. Bij de vragen die ook in de eerdere metingen gesteld zijn, is getoetst of de resultaten van de huidige meting significant afwijken van de vorige meting (2020). Wanneer een resultaat van de huidige meting significant hoger of lager is ten opzichte van de vorige meting in 2020, kunnen we veronderstellen dat dit verschil niet op toeval berust. Of een resultaat afwijkt is afhankelijk van de grootte van de groep respondenten (n) en de spreiding van de antwoorden. We hebben in het rapport de significante verschillen tussen de resultaten van 2022 en van 2020 aangeduid met **blauw**.

Inzoomen op de respondenten

Om te kijken of we een beter beeld konden krijgen van wie de respondenten zijn hebben we de antwoorden op een aantal stellingen uitgesplitst naar verschillende achtergrondkenmerken. Deze achtergrondkenmerken worden hieronder genoemd. Dit leverde een flink aantal (niet altijd interessante) statistisch significante verschillen op. Per vraag die we op deze manier hebben uitgesplitst hebben we een paar *highlights* opgenomen die wat meer zeggen over de onderzoeksgroep.

Variabelen die we hiervoor gebruikt hebben zijn:

- Opleidingsniveau
- Inkomen
- Huur/koop
- Inkomen versus koop
- Staat van de woning (goed geïsoleerd vs. niet goed geïsoleerd)⁷

⁷ Een aantal stellingen is hier naar uitgesplitst. Dit leverde echter geen informatie op die voor deze rapportage van belang was.

2 Samenvatting resultaten

Aanleiding en doel

Dit rapport is onderdeel van het EXPLORE onderzoeksproject (EXPerimental gOvernance for the Regional Energy Transition). Binnen dit project doen de Radboud Universiteit Nijmegen, provincie Noord-Brabant en de Metropool Regio Eindhoven gezamenlijk onderzoek naar verschillende governance-aspecten binnen de regionale energietransitie. Een belangrijk aandachtspunt hierbij is de evaluatie van participatiemodellen en het begrijpen van de rol van participatie bij de energietransitie.

Met het uitzetten van een online vragenlijst onder inwoners van Noord-Brabant en Overijssel⁸ wordt inzicht verschaft in 1) gedrags- en houdingsaspecten van inwoners ten aanzien van de energietransitie en 2) de visie van inwoners op energierechtvaardigheid en verdelingsvraagstukken binnen de energietransitie.

Aan deze meting zijn vier doelstellingen gekoppeld:

- 1 *Inzicht krijgen in de houding van Brabantse burgers ten aanzien van specifieke opties voor energiebesparing en duurzame energie.*
- 2 *Inzicht krijgen in **het gedrag** van Brabantse burgers ten aanzien van specifieke opties voor energiebesparing en duurzame energie.*
- 3 *Inzicht krijgen in de vraag bij **welke groepen** Brabantse burgers meer of juist minder draagvlak bestaat voor verschillende opties voor energiebesparing en duurzame energie.*
- 4 *Inzicht krijgen in wat Brabantse burgers **rechtvaardig** vinden als het gaat om de verdelingsvraagstukken die betrekking hebben op energie.*

Opzet onderzoek

Voor dit onderzoek is grotendeels gebruikgemaakt van de monitoringsvragenlijst omtrent gedrags- en houdingsaspecten van Brabanders ten aanzien van de energietransitie die in 2016, 2018 en 2020 is uitgezet onder inwoners van Brabant, met toevoeging van een aantal vragenblokken over energierechtvaardigheid en verdelingsvraagstukken. Waar mogelijk zijn resultaten vergeleken met de eerdere metingen.

Voor het verspreiden van de vragenlijst onder inwoners van Brabant is gebruikgemaakt van PanelClix. De vragenlijst heeft tussen 12 en 25 mei 'open' gestaan en is ingevuld door 1459 respondenten. De resultaten zijn gecorrigeerd voor leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. Daarmee zijn de resultaten voor wat betreft deze achtergrondkenmerken representatief voor Noord-Brabant.

⁸ Parallel aan dit onderzoek is dezelfde vragenlijst uitgezet onder inwoners van Overijssel. Dit gebeurde in opdracht van Wageningen University & Research. Deze rapportage gaat echter alleen over de Brabantse uitkomsten.

Algemeen draagvlak

Veruit de meeste Brabanders zien de energievoorziening als een belangrijk thema: 92% geeft namelijk aan dit (heel) belangrijk te vinden. Het liefst zien Brabanders dat energie wordt opgewekt met duurzame bronnen. Zonne- en windenergie wordt veruit het meest als voorkeur opgegeven. De meeste Brabanders (77%) staan dan ook (zeer) positief tegenover het stimuleren van duurzame energie in Brabant.

Gekeken naar de beschikbaarheid van informatie over duurzame energie, informatieverstrekking over duurzame energie en de betrouwbaarheid daarvan, dan zien we dat iets minder dan de helft van de Brabanders (46%) aangeeft gemakkelijk informatie te kunnen vinden. Ook is er een minderheid van 42% die aangeeft voldoende informatie te ontvangen over duurzame energie. Respondenten die hebben aangegeven meer informatie te willen ontvangen over duurzame energie geven vooral aan dat zij geïnformeerd willen worden over de locatie van nieuwe zonne- of windenergieprojecten in de regio. Ook willen ze weten of duurzame energieopwekkingsprojecten hen financieel voordeel opleveren en wat er met de opbrengsten van dergelijke projecten gebeurt. Bronnen die het meest betrouwbaar worden voor het verstrekken van informatie over duurzame energie zijn universiteiten, gevolgd door onderzoeksorganisaties.

Houding en gedrag

Respondenten werd gevraagd naar hun houding en gedrag ten aanzien van de energietransitie. Als we kijken naar wat respondenten belangrijk vinden aangaande hun energieverbruik dan zien we dat de betaalbaarheid (92%), de beschikbaarheid (91%) en de veiligheid van de energie die zij gebruiken (87%) voor hen het meest belangrijk zijn. Ongeveer twee derde van de Brabanders vindt het (zeer) belangrijk dat de energie die men gebruikt wordt opgewekt met duurzame bronnen (67%) en dat er zo min mogelijk aan het landschap verandert op plekken waar energie wordt opgewekt (68%).

Wanneer we kijken naar de mogelijkheden om energiezuinig te leven, dan zien we dat Brabanders met name laagdrempelige mogelijkheden hiervoor benutten, zoals het uitschakelen van verlichting bij het verlaten van een ruimte (91%) en het lager zetten van de verwarming in de nacht of wanneer men niet thuis is (86%).

Een groot deel van de respondenten geeft aan maatregelen in huis te hebben getroffen om energie te besparen. Besparingstechnieken zoals een warmtepomp of hybride ketel worden door relatief weinig respondenten gebruikt (respectievelijk 9% en 8%), maar meer dan een derde is wel bereid om deze te gaan gebruiken. Voor het bijdragen aan de opwekking van duurzame energie zijn het afnemen van groene elektriciteit (50%), het plaatsen van zonnepanelen (36%) en het afnemen van groen gas (29%) veelgebruikte manieren door de respondenten. Minder gebruikelijk zijn het deelnemen aan een energiecoöperatie of windcollectief (7%) en het plaatsen van een zonneboiler (4%).

Over de gehele linie zien we dat respondenten het belangrijk vinden om in de nabije toekomst te investeren in energiebesparende maatregelen rondom hun woning. Het aandeel Brabanders dat aangeeft dat dit niet van toepassing op hen is, is afgenomen van 26% in 2020 tot 15% in 2022. Ook zien we dat de bereidheid om hogere bedragen hierin te

investeren is toegenomen. Brabanders die niet investeren, doen dat vooral omdat zij de investering te duur vinden, het niet binnen hun levensloop past (bijvoorbeeld door verhuizing) of zij in een huurwoning wonen.

Betrokkenheid

Dit onderdeel van de vragenlijst gaat over (het belang van) betrokkenheid bij lokale duurzame energieprojecten. We zien dat de overgrote meerderheid van de Brabanders op dit moment niet betrokken is bij zonne- of windprojecten in hun omgeving (83%). Een derde van de respondenten (33%) vindt het wel belangrijk om betrokken te worden in zulke projecten, 41% staat hier neutraal in en 16% geeft aan het niet belangrijk te vinden om betrokken te worden. Respondenten die betrokken willen worden, willen dit vooral bij energieprojecten georganiseerd door de gemeente (34%) of door de wijk of straat (30%) of ze willen betrokken worden bij plannen voor zonne- of windenergieparken in de regio.

Middels stellingen werden inwoners bevraagd op hun subjectieve beleving van de energietransitie. Iets meer dan de helft van de inwoners vindt dat de energietransitie teveel door grote partijen zoals overheden, netbeheerders en energieleveranciers wordt bepaald (54%). Een derde van de Brabanders (32%) voelt zich onvoldoende gehoord (door lokale politici) als het gaat om (de overgang naar) duurzame energie. Eenzelfde percentage (34%) van de Brabanders geeft aan dat er teveel van ze wordt gevraagd als het gaat om (de overgang naar) duurzame energie.

De respondenten konden een toelichting geven op hun antwoorden. Hierbij kwam met name naar voren dat er 1) teveel van bovenaf (overheid) wordt opgelegd aan de burger, 2) dat grote bedrijven (grootverbruikers) meer zouden moeten doen in plaats van dat de focus op de burgers komt te liggen en 3) dat de energietransitie enkel voordeel oplevert voor burgers met vermogen (burgers met minder vermogen moeten voor de kosten opdraaien).

Rechtvaardigheid

Dit deel van de vragenlijst gaat in op rechtvaardigheid en de eerlijke verdeling van lusten en lasten binnen de energietransitie. Ongeveer de helft van de Brabanders denkt te kunnen profiteren het opwekken van duurzame energie. Een minderheid van 10% denkt niet te kunnen profiteren en 14% denkt 'alleen maar iets te verliezen bij de overgang naar duurzame energie'. Als het gaat om het gevoel 'gehoord te worden', dan zien we dat een minderheid het gevoel heeft dat dat voldoende mogelijk is of gebeurt. Uit de antwoorden op de open vraag bij deze stellingen komt naar voren dat respondenten weinig vertrouwen hebben in de (lokale) politiek en dat zij van mening zijn dat er al veel door burgers wordt ondernomen, maar dat daadkracht bij grote partijen (overheden, bedrijven) ontbreekt.

Als we kijken naar wat Brabanders eerlijk vinden als het gaat over de overgang naar duurzame energie in de provincie, dan zien we dat driekwart (74%) van hen het belangrijk vindt dat iedereen hieraan mee moet kunnen doen, ongeacht de inkomenssituatie. Een vergelijkbaar deel (72%) vindt dat ook huishoudens met een lager inkomen mee moeten kunnen doen en financieel moeten kunnen profiteren van een zonne- of windenergieproject. Twee vijfde (44%) vindt dat rijkere huishoudens meer zouden moeten betalen voor het verduurzamen van de eigen woning dan arme en modale huishoudens.

Sommige respondenten hebben een toelichting gegeven op deze stellingen. Hierbij wordt meermaals aangedragen dat de hogere- en middeninkomens altijd al meer belast worden en daarom niet ook een groter aandeel in de energietransitie zouden moeten betalen. Wel vinden sommigen dat huishoudens met een lager inkomen wel gesteund moeten worden (vaak wel met voorwaarden hieraan gekoppeld). Ook komt meermaals naar voren dat woningbouwcorporaties en ook particuliere verhuurders zouden moeten worden aangespoord of worden verplicht om woningen te verduurzamen (zodat minder vermogende huishoudens niet (extra) financieel ondersteund hoeven worden).

Toegankelijkheid

Het laatste deel van de vragenlijst heeft betrekking op de mogelijkheid om deel te nemen aan de energietransitie en de besluitvormingsprocessen die daarmee gepaard gaan. Met betrekking tot de eigen financiële situatie geeft 43% van de Brabanders aan dat ze de eenmalige bijdrage van €400,- van de overheid goed kunnen gebruiken om de kosten van de energierekening te temperen. 16% vindt dat deze eenmalige bijdrage beter aan huishoudens met een lager inkomen gegeven kunnen worden dan aan hen. Ruim een kwart geeft aan geen geld te hebben om te investeren in energiebesparing of duurzame energie (28%).

Kijken we naar verantwoordelijkheden binnen de energietransitie, dan wordt de gemeente het vaakst genoemd (40%) als partij die in de eerste plaats maatregelen moet nemen om te zorgen dat de energie in Brabant duurzaam wordt opgewekt. Ruim een derde van de Brabanders (37%) vindt dat de provincie als eerste maatregelen moet nemen. Vergeleken met 2020 vinden minder mensen dat de industrie en het bedrijfsleven een voortrekkersrol zouden moeten vervullen: in de meting van 2020 vond 38% dat de industrie en het bedrijfsleven als eerste maatregelen moeten nemen; nu is dit 23%.

3 Algemeen draagvlak

In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten met betrekking tot het algemeen draagvlak voor duurzame energie onder Brabanders.

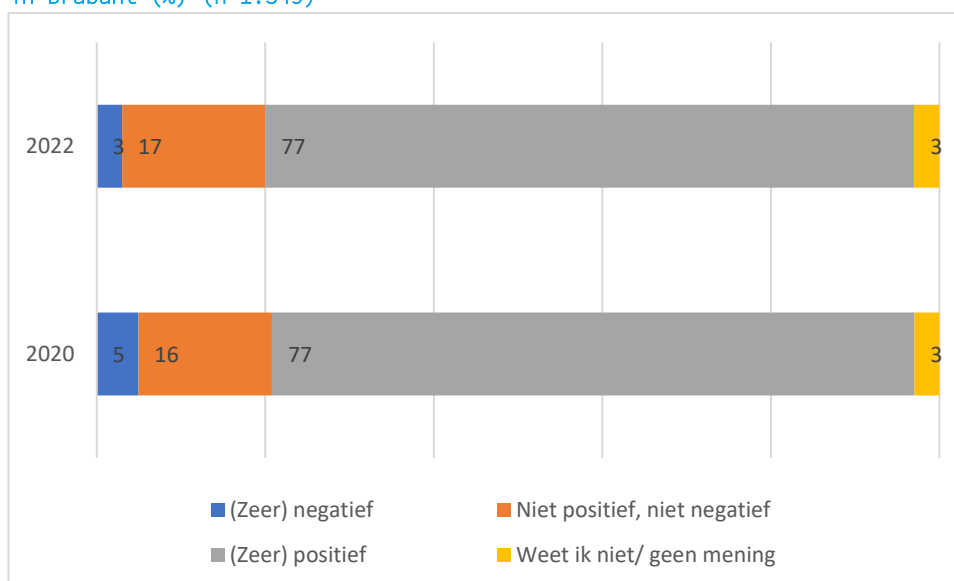
Tabel 1 Vraag 5: In welke mate vindt u onderstaande thema's belangrijk? (%) (n=1.352)⁹

	Niet belangrijk	Een beetje belangrijk	Belangrijk	Heel belangrijk	Dat weet ik niet
Gezondheids- en ouderenzorg	0	4	32	63	1
Criminaliteit en veiligheid	0	4	38	57	1
Sociale zekerheid	1	6	47	45	1
Inkomen en economie	0	7	48	44	1
Energievoorziening	1	7	49	43	1
Natuur, milieu en klimaat	2	12	45	39	2
Mobiliteit, verkeer en vervoer	1	14	58	26	1
Ontwikkeling van het landelijk gebied	4	23	53	18	3
Inrichting van de openbare ruimte	3	25	54	16	2
Opvang en integratie van vluchtelingen	14	32	39	11	3

Aan de respondenten is gevraagd in welke mate zij verschillende thema's in de samenleving belangrijk vinden. Dit geeft inzicht in het relatieve belang dat Brabanders aan het thema 'energievoorziening' toekennen. Energievoorziening blijkt voor de meeste Brabanders (92%) (heel) belangrijk en ook natuur, milieu en klimaat wordt door een groot deel (84%) van de Brabanders (heel) belangrijk gevonden. De thema's 'opvang en integratie van vluchtelingen' (50% (heel) belangrijk), 'inrichting van de openbare ruimte' (70% (heel) belangrijk) en 'ontwikkeling van het landelijk gebied' (71% (heel) belangrijk) worden ten opzichte van de andere thema's wat minder belangrijk geacht. De thema's 'gezondheids- en ouderenzorg', 'criminaliteit en veiligheid', 'sociale zekerheid' en 'inkomen en economie' worden net als in eerdere metingen door meer dan 90% van de Brabanders als (heel) belangrijk aangemerkt.

⁹ In Bijlage A zijn de resultaten van deze vraag en volgende vragen, indien mogelijk, vergeleken met de meting in 2020.

Figuur 1 Vraag 6: Hoe staat u tegenover het stimuleren van duurzame energie in Brabant (%) (n=1.349)

We zien dat ruim driekwart (77%) van de Brabanders, net als bij de vorige meting (zeer) positief staat tegenover het stimuleren van duurzame energie in Brabant. Het aandeel Brabanders dat hier (zeer) negatief tegenover staat is kleiner dan in 2020.

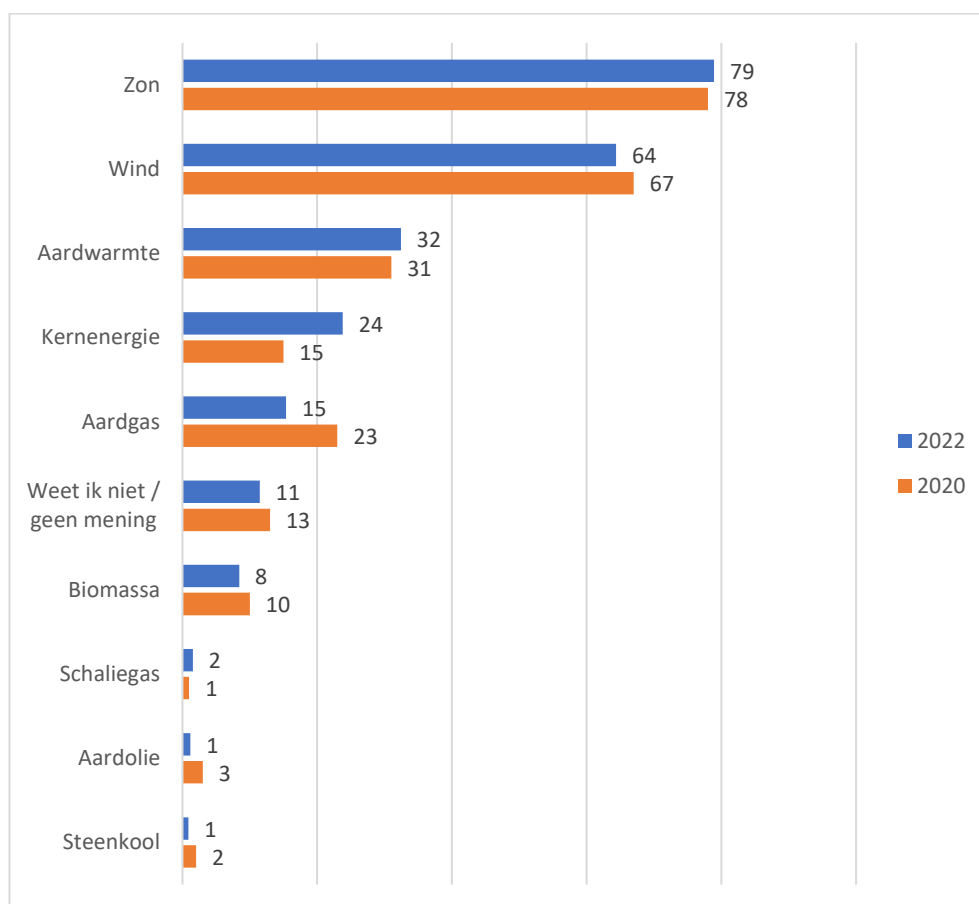
Tabel 2 Vraag 7: In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen? (%) (n=1.341)

	(Helemaal) eens	Niet eens/ niet oneens	(Helemaal) oneens	Nvt/dat weet ik niet
Klimaatverandering is een groot probleem	70	20	9	2
De uitstoot van CO2 door het gebruik van steenkool, aardolie en aardgas is slecht voor natuur en milieu	67	20	6	7
Het is goed dat mijn woonwijk binnen 10 jaar aardgasvrij wordt gemaakt	40	27	21	12
Ik vind de aandacht voor klimaatverandering sterk overdreven	18	23	57	2
Het maakt mij niet uit dat mijn energie uit Rusland komt	17	22	57	4
Het stimuleren van duurzame energie is nutteloos	8	17	73	2
Het stimuleren van energiebesparing is nutteloos	7	16	74	2

Klimaatverandering wordt door een ruime meerderheid van de Brabanders (70%) als een groot probleem gezien. De aandacht die aan dit onderwerp wordt besteed vindt 57% van de Brabanders (helemaal) niet overdreven. Ook is tweederde van hen (67%) het (helemaal) eens met de stelling dat de uitstoot van CO2 door het gebruik van fossiele brandstoffen slecht is voor natuur en milieu. Ongeveer driekwart van de Brabanders is het (helemaal) oneens met de stellingen dat het stimuleren van duurzame energie (73%) en het stimuleren van energiebesparingen (74%) nutteloos is. Over de stelling 'Het is goed dat mijn woonwijk binnen 10 jaar aardgasvrij wordt gemaakt' zijn Brabanders minder eenduidig. Hier is 40%

het (helemaal) mee eens, 27% staat hier neutraal in en 21% is het hier (helemaal) mee oneens. Een meerderheid van 57% van de Brabanders kan zich niet vinden in de stelling dat het hen niet uitmaakt dat hun energie uit Rusland komt.

Figuur 2 Vraag 8: Welke energiebronnen hebben uw voorkeur om de komende jaren in Brabant te worden gebruikt? (maximaal 3 antwoorden mogelijk) (n=1.338)

Als we kijken naar de voorkeur van Brabanders voor het gebruik van bepaalde typen energiebronnen, dan zien we dat de voorkeur (net als bij de vorige meting) met name uitgaat naar de hernieuwbare bronnen zon en wind, op enige afstand gevolgd door aardwarmte. Bijna een kwart van de Brabanders (24%) ziet kernenergie zitten als energiebron om de komende jaren te gaan gebruiken in Brabant. Dit aandeel is gegroeid ten opzichte van 2020, toen was dit 15%.

Tabel 3 Vraag 9: Interesse in en kennis over het onderwerp duurzame energie (%) – (n=1.329)

	(Helemaal) eens	Niet eens/ niet oneens	(Helemaal) oneens	Nvt/dat weet ik niet
Ik ben geïnteresseerd in het onderwerp duurzame energie	53	30	13	3
Ik kan makkelijk informatie vinden over zonne- en windenergieprojecten in de regio	46	30	11	13
Ik ontvang voldoende informatie over duurzame energie*	42	33	19	6
Ik zou graag meer willen weten over duurzame energie	37	41	18	4
Ik vind informatie van de overheid over duurzame energie betrouwbaar*	34	41	18	7
Ik heb weinig kennis over het onderwerp duurzame energie*	29	41	27	2

*In 2022 nieuw toegevoegde stellingen

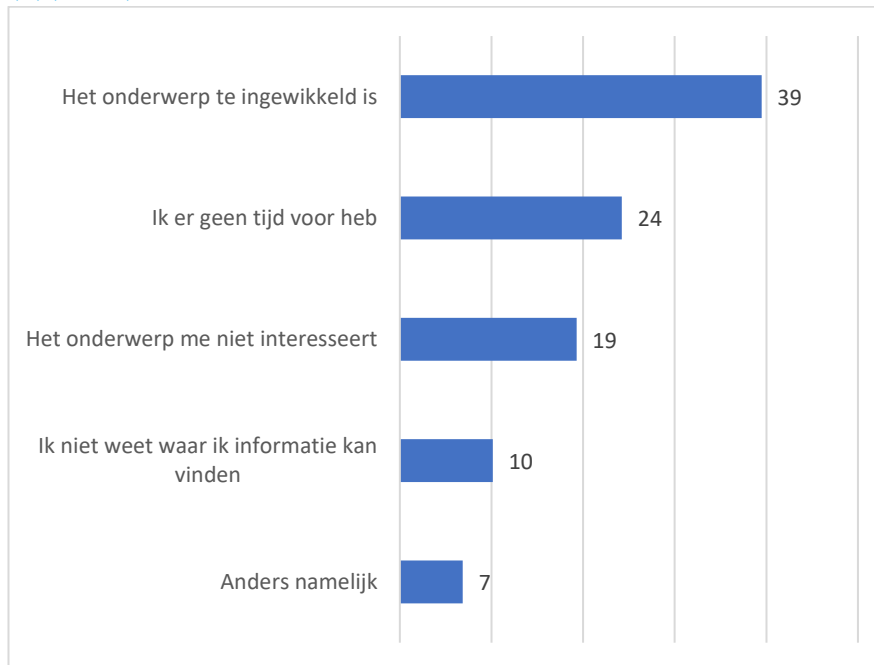
Ruim de helft van de Brabanders is geïnteresseerd in het onderwerp duurzame energie (53%). 46% geeft aan makkelijk informatie te kunnen vinden over zonne- en windenergieprojecten in de regio en 42% van de Brabanders ontvangt voldoende informatie over duurzame energie. Een derde van hen (34%) vindt de informatie van de overheid over dit onderwerp betrouwbaar (41% staat hier neutraal in). Ruim een kwart (29%) geeft aan weinig kennis te hebben over het onderwerp duurzame energie. Ook bij deze stelling geeft 41% aan dat zij hier neutraal in staan.

De respondenten konden een toelichting geven op hun antwoorden bij de bovenstaande vraag. Van de respondenten die dit deden, gaven velen aan dat de overheid verborgen intenties heeft als het gaat om duurzame energie en/of liegt en onbetrouwbaar is. Daarnaast benoemen ze dat de informatie die zij ontvangen vaak tegenstrijdig is en dat het niet duidelijk is welke informatie klopt. Deze mensen hebben behoefte aan meer, eenduidige en objectieve informatie. Andere antwoorden die gegeven zijn als toelichting op de stellingen gaan over betaalbaarheid (onvoldoende middelen om verduurzamingsmaatregelen te nemen), over het ontbreken van andere duurzame opties in de vraagstelling en worden de genoemde duurzame opties in twijfel getrokken.

Inzoomen op de respondenten

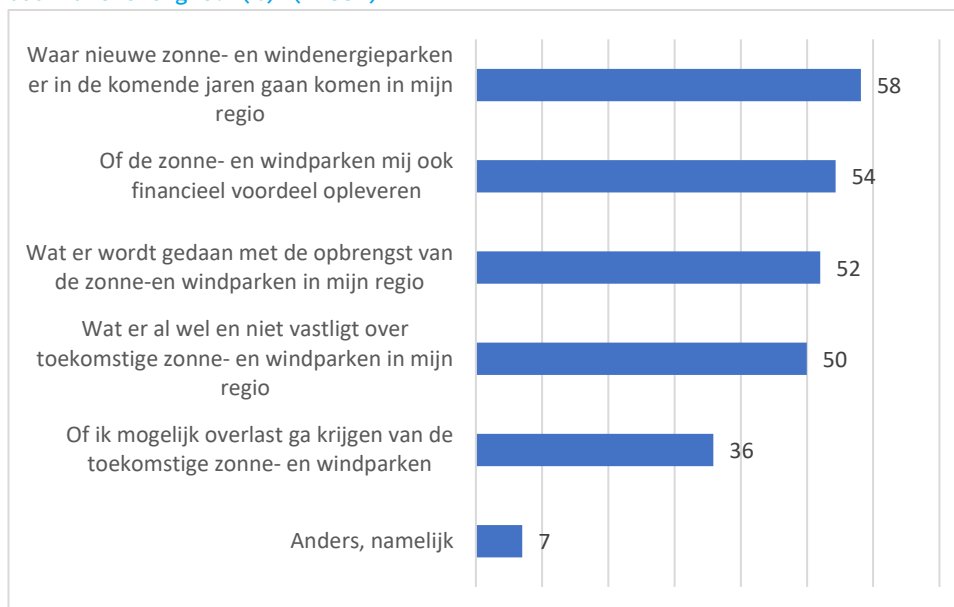
Als we kijken naar interessante verschillen in de achtergrondkenmerken, dan zien we dat respondenten met een midden inkomen het vaker (helemaal) oneens zijn met de stelling dat zijn informatie van de overheid over duurzame energie betrouwbaar vinden.

Figuur 3 Vraag 9.1: Ik heb weinig kennis over duurzame energie omdat... (%) (n=388)

Aan respondenten die hebben aangegeven weinig kennis te hebben over duurzame energie is een vervolgvraag voorgelegd waarbij kon worden aangegeven wat de oorzaak is voor het beschikken over weinig kennis over duurzame energie (dit betreft 29% van de responsgroep). De meest aangegeven oorzaak is dat duurzame energie een te ingewikkeld onderwerp is (39%). Bijna een kwart van Brabanders die weinig kennis over duurzame energie hebben geeft aan dat ze er geen tijd voor hebben (24%). 19% heeft geen interesse in het onderwerp en 10% weet niet waar ze de informatie kunnen vinden. Andere redenen die genoemd worden zijn: ik ben er niet mee bezig, ik kan toch niets doen (huurwoning, beperkte middelen) en ik weet niet welke informatie juist is.

Figuur 4 Vraag 9.2: Welke informatie zou je dan willen ontvangen over duurzame energie? (%) (n=584)

Respondenten die bij vraag 9 (tabel 3) hebben aangegeven onvoldoende informatie te ontvangen over duurzame energie en/of meer te willen weten over duurzame energie is gevraagd welke informatie zij graag zouden willen ontvangen specifiek over zonne- en windenergieparken (zie figuur 4). Deze groep blijkt met name geïnteresseerd in de locaties van aanstaande duurzame energieprojecten in hun omgeving (58%), gevolgd door het financiële voordeel dat zonne- of windparken hen mogelijk opleveren (54%) en wat er wordt gedaan met de opbrengst van de zonne- en windparken in hun regio (52%). Andere informatie waar respondenten behoefte aan hebben is: Technische informatie (energieopslag), hoe duurzame opwekking werkt, wat eventuele nadelen zijn, hoe gebruik te maken van duurzame energie en informatie over kosten/betaalbaarheid.

Tabel 4 Vraag 10: In hoeverre vind je informatie over duurzame energie van de volgende aanbieders betrouwbaar? (%) (n=1.303)

	Altijd	Meestal	Soms	Nooit	N.v.t./Dat weet ik niet
Universiteiten	11	39	24	5	21
Onderzoeksorganisaties (CBS/ SCP/ PBL)	9	33	26	6	26
De landelijke overheid	6	35	37	12	10
De gemeente	5	36	39	8	12
De provincie	4	36	35	9	17
Landelijke kranten	3	29	42	9	17
Energiecoöperatie	3	24	43	10	20
Energieleveranciers	2	26	48	12	12
De lokale/regionale krant	2	26	46	8	17
Buurtbewoners/ wijkplatform	2	18	46	12	23

Als we vragen naar wat respondenten de meest betrouwbare aanbieder voor informatie over duurzame energie vinden dan geeft de helft (50%) aan dat zij universiteiten altijd of meestal het meest betrouwbaar vinden. 42% vindt onderzoeksorganisaties altijd of meestal betrouwbaar, overheden scoren beduidend lager.

4 Houding en gedrag

In dit hoofdstuk gaan we in op de houding van Brabanders ten aanzien van (duurzaam) energieverbruik en het gedrag dat zij zelf vertonen.

Tabel 5 Vraag 11: Als je kijkt naar jouw energieverbruik, wat vind je dan belangrijk? (%) (n=1.295)

	Niet belangrijk	Een beetje belangrijk	Belangrijk	Zeer belangrijk
Dat de energie die ik gebruik betaalbaar is	1	7	38	54
Dat de energie die ik gebruik altijd beschikbaar is	1	8	53	38
Dat de opwekking van de energie die ik gebruik veilig is	2	11	54	33
Dat de energie die ik gebruik in mijn eigen directe omgeving wordt opgewekt	25	35	35	5
Dat mijn energiegebruik goed is voor de werkgelegenheid in Brabant	16	33	42	9
Dat ik zelf de energie opwek, die ik gebruik	15	32	38	14
Dat de energie die ik gebruik wordt opgewekt met duurzame bronnen, zoals wind, zon en biomassa	7	27	47	20
Dat er zo min mogelijk aan het landschap verandert op plekken waar energie wordt opgewekt	4	27	48	20
Dat de energie die ik gebruik geen schade veroorzaakt aan natuur, milieu en klimaat	3	23	51	23
Dat de opwekking van de energie, die ik gebruik, geen hinder oplevert voor omwonenden	3	23	57	17

Als we kijken naar wat respondenten belangrijk vinden aangaande hun energieverbruik dan zien we dat de betaalbaarheid (92%), de beschikbaarheid (91%) en de veiligheid van de energie die zij gebruiken (87%) voor hen het meest belangrijk zijn. Of energie in de eigen directe omgeving wordt opgewekt is het minst belangrijk voor Brabanders; een minderheid van 40% acht dit (zeer) belangrijk. Ongeveer twee derde van de Brabanders vindt het (zeer) belangrijk dat de energie die men gebruikt wordt opgewekt met duurzame bronnen (67%) en dat er zo min mogelijk aan het landschap verandert op plekken waar energie wordt opgewekt (68%).

4.1 Energiezuinig leven

Tabel 6 Vraag 12: Hieronder staan enkele mogelijkheden om energiezuinig te leven. Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is? (%) (n=1.290)

	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
Ik doe het licht uit wanneer ik een ruimte verlaat	91	5	2	1	1
Ik zet de verwarming een paar graden lager als ik niet thuis ben/in de nacht	86	6	4	1	3
Ik gebruik energiezuinige huishoudelijke apparaten (met label A+, A++ of A+++)	62	27	3	2	6
Ik zet de verwarming op 19 graden en trek een warme trui aan	61	17	17	1	4
Ik zet de televisie uit in plaats van op stand-by als ik geen televisie kijk	51	21	15	6	7
Ik douche niet langer dan 5 minuten	50	20	25	2	3
Ik verkies bewust de fiets en/of OV als vervoermiddel boven de auto	41	18	29	3	9
Ik kies bewust voor een elektrische auto	6	32	27	8	28
Ik kies voor een deelauto	3	6	58	9	23

Wanneer we kijken naar de mogelijkheden om energiezuinig te leven, dan zien we dat Brabanders met name de laagdrempelige mogelijkheden benutten. Het uitschakelen van verlichting bij het verlaten van een ruimte wordt gedaan door 91% van de Brabanders. Ook het lager zetten van de verwarming in de nacht of wanneer men niet thuis is, wordt door de meeste Brabanders gedaan (86%). Het bewust kiezen van het openbaar vervoer of de fiets in plaats van de auto als vervoermiddel doet 41% van de Brabanders en 18% is bereid om dit te gaan doen. Wanneer het gaat om het kiezen voor een elektrische auto of deelauto dan liggen deze percentages lager. 6% van de Brabanders heeft een elektrische auto en 3% kiest al voor het gebruiken van een deelauto. Ruim de helft van de Brabanders (58%) is niet bereid om te kiezen voor een deelauto.

4.2 Maatregelen voor energiebesparing

Tabel 7 Vraag 13: Hieronder staan enkele maatregelen voor energiebesparing. Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is? (%) (n=1.285)

	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
Minimaal de helft van mijn lampen zijn spaarlampen/ led-verlichting	83	11	2	1	4
Plaatsen van dubbel glas of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	77	11	3	2	7
Plaatsen van een waterbesparende douchekop	57	25	8	4	6
Plaatsen van een HR ketel of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	55	18	5	4	19
Isolatie van mijn dak of vloer of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	51	21	7	4	18
Isolatie van mijn spouwmuur of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	49	22	7	4	17
Plaatsen van een warmtepomp of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	9	35	21	11	24
Plaatsen van een hybride ketel (combinatie van een op aardgas werkende ketel en een warmtepomp) of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	8	37	16	13	26

Het aantal Brabanders dat aangeeft maatregelen te hebben getroffen om energie te besparen is – in combinatie met het aantal Brabanders dat de bereidheid heeft om dit te doen - hoog. De meeste Brabanders geven aan dat minimaal de helft van hun lampen, spaarlampen en/of led-verlichting zijn (83%). Ruim drie vierde geeft aan dubbel glas te hebben geplaatst, of de eigenaar/verhuurder gevraagd om dubbelglas te plaatsen (77%). Het plaatsen van een warmtepomp (9%) en/of een hybride ketel (8%) wordt minder vaak toegepast. Wel is ruim een derde van de respondenten bereid om een warmtepomp (35%) en/of een hybride ketel (37%) te gaan plaatsen.

Inzoomen op de respondenten

We hebben de antwoorden die de respondenten hebben gegeven verder geanalyseerd en omdat dit een groot aantal significante verschillen opleverde maken we een selectie van een aantal opvallende uitkomsten.

De meeste verschillen zien we tussen respondenten die een huurwoning en die een koopwoning hebben. We zien dat mensen met een koopwoning vaker bereid om bepaalde investeringen in hun huis te doen (of ze doen ze al) dan huurders. Dit zien we bijvoorbeeld bij een kleine maatregel zoals het plaatsen van een waterbesparende douchekop, maar ook bij het isoleren van een dak of vloer, spouwmuurisolatie aanbrengen, het plaatsen van dubbel glas (doen kopers vaker dan huurders) of een HR-ketel.

Daarnaast zien we op een aantal stellingen verschillen ontstaan in opleidingsniveau. Lager opgeleiden geven net iets vaker aan dat zij niet bekend zijn met een mogelijke maatregel. Dit zien we terug bij het plaatsen van een waterbesparende douchekop en bij de isolatie van de spouwmuur. Wat dit laatste betreft (het isoleren van een spouwmuur) valt op dat middelbaar opgeleiden eerder bereid zijn om dit te doen en dat hoger opgeleiden juist minder vaak hiertoe bereid zijn. Kijken we naar de wat grotere investeringen, namelijk het plaatsen van een warmtepomp, dan zien we dat laag en hoog opgeleiden vaker niet bereid zijn om dit te doen dan middelbaar opgeleiden.

4.3 Opwekken van duurzame energie

Tabel 8 Vraag 14: Hieronder staan enkele maatregelen voor het opwekken van duurzame energie. Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is? (%) (n=1.282)

	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
Afnemen van groene elektriciteit (wind, zon, waterkracht, biomassa) van mijn energieleverancier	50	26	6	5	12
Plaatsen van zonnepanelen of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	36	34	13	3	15
Afnemen van groen gas (gas uit biomassa) van mijn energieleverancier	29	26	11	11	22
Deelnemen aan een energiecoöperatie/windcollectief	7	20	19	26	28
Plaatsen van een zonneboiler (levert warm water op) of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	4	34	19	17	26

De helft van de Brabanders neemt groene elektriciteit (bijvoorbeeld wind of zon) af van hun energieleverancier en ruim een kwart is bereid om dit te gaan doen (26%). Ruim een derde van de Brabanders heeft al zonnepanelen geplaatst (36%) of is bereid om dit te gaan doen (34%). 7% geeft aan deel te nemen aan een energiecoöperatie en een vijfde is bereid om dit te gaan doen. Een kwart van de Brabanders geeft aan niet bekend te zijn met een energiecoöperatie of windcollectief (26%). 4% van de Brabanders heeft een zonneboiler geplaatst of de eigenaar/verhuurder gevraagd om dit te doen, een derde is wel bereid om dit te gaan doen (34%).

4.4 Investeringsbereidheid

Aan de respondenten die hebben aangegeven dat ze één of meer maatregelen hebben genomen of bereid zijn om dit te gaan doen (tabel 7 en tabel 8) hebben we twee vervolgvragen gesteld over hun gedane investering en de investeringsbereidheid.

Tabel 9 Vraag 15: Je hebt aangegeven één of meerdere maatregelen voor energiebesparing of voor het opwekken van duurzame energie toe te passen. Hoeveel eigen geld heb je geïnvesteerd om deze maatregelen toe te passen? (%)

	2022	2020
n	1.205	1.201
Niets	15	14
< € 500	14	11
€ 500 - € 1.000	7	8
€ 1.000 - € 5.000	15	14
€ 5.000 - € 10.000	16	13
€ 10.000 - € 25.000	6	6
> € 25.000	3	2
Dat weet ik niet (meer)	23	32

De respondenten die één of meerdere energiebesparende maatregelen hebben toegepast hebben hier ofwel minder dan €500,- euro aan besteed (14%) ofwel tussen de €1000 en €10.000 (31%). Het merendeel van de respondenten weet niet hoeveel eigen geld zij hebben geïnvesteerd (23%).

Tabel 10 Vraag 16: Hoeveel ben je bereid om in de nabije toekomst te investeren in energiebesparing of duurzame energie rondom jouw woning? (%)

	2022	2020
n	1.244	1.201
Niet van toepassing	15	26
Minder dan € 500 (bijvoorbeeld spaarlampen en tijdschakelaars plaatsen)	14	23
€ 500 – € 1.000 (bijvoorbeeld gezamenlijk investeren in windmolenpark)	7	4
€ 1.500 – € 5.000 (dakisolatie, HR-ketel, spouwmuurisolatie)	13	8
€ 5.000 – € 10.000 (bijvoorbeeld zonnepanelen of zonneboiler op eigen dak)	13	11
€ 10.000 – € 25.000 (bijvoorbeeld warmtepomp)	5	2
€ 25.000 of meer (energieneutrale woning)	2	2
Dat weet ik niet	31	24

Over de gehele linie zien we dat respondenten het belangrijk vinden om in de nabije toekomst te investeren in energiebesparende maatregelen rondom hun woning. Het aandeel Brabanders dat aangeeft dat dit niet van toepassing op hen is is afgenomen tot 15%. Ook zien we dat de bereidheid om hogere bedragen hierin te investeren is toegenomen. We zien wel dat een derde van de respondenten niet goed weet hoeveel geld ze bereid gaan zijn om hierin te investeren (31%).

Aan respondenten die op geen enkele stelling van vraag 13 en 14 aangeven dat zij al investeren in maatregelen voor energiebesparing of bereid zijn om dit te gaan doen, is een aanvullende open vraag voorgelegd waarin we vroegen wat hun redenen zijn om hier niet in te investeren. In de beantwoording van deze vraag zien we grofweg drie redenen voor huishoudens om niet te investeren steeds terugkomen: Ten eerste geven de meesten aan dat ze de investering te duur vinden. Als tweede argument noemen ze dat de investering niet passend is in de huidige levensloop: ze gaan binnenkort (mogelijk) verhuizen. Ten slotte geven enkelen aan dat ze omdat ze in een huurwoning wonen niet willen investeren, omdat ze de niets terug zien van de investeringen.

Inzoomen op de respondenten

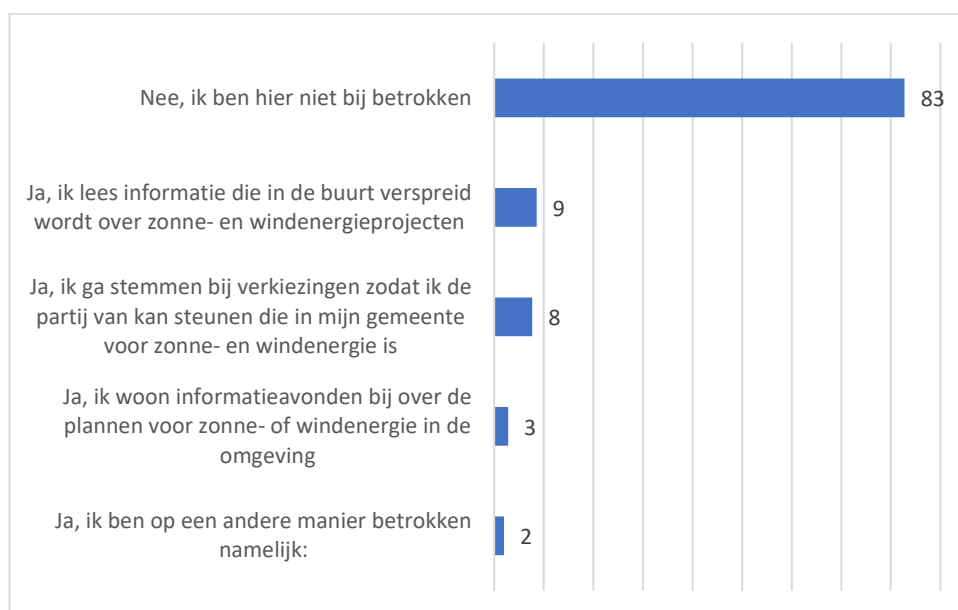
Voor deze vraag hebben we gekeken hoeveel geld huishoudens met een koopwoning en een bepaald gezinsinkomen bereid zijn om in de nabije toekomst te investeren in hun woning. We zien dat mensen met een koopwoning én een modaal tot hoog inkomen (30k tot 100k) vaker bereid zijn om tussen de €1.500 en €10.000 te investeren in hun woning. Respondenten met een zeer hoog gezinsinkomen (100k of meer) geven vaker aan dat zij tussen de €5.000 en €10.000 willen investeren.

Kijken we naar de verschillen tussen kopers en huurders, dan zien we dat veel meer huurders dan kopers aangeven dat dit onderwerp voor hen niet van toepassing is. Zij zijn immers afhankelijk van hun verhuurder voor de verduurzaming van hun woning. Wanneer zij wel in hun woning investeren, dan gaat dat vaker dan bij kopers om een lager bedrag, tot €500. Kopers willen in de toekomst wel meer investeren dan huurders; zij geven vaker dan huurders aan tussen de €1.500 en €10.000 te willen investeren.

5 Betrokkenheid

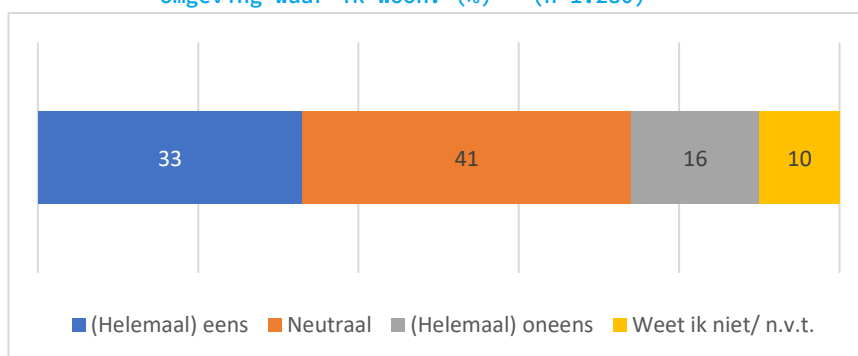
De resultaten in dit hoofdstuk gaan over de betrokkenheid van Brabanders bij de energietransitie. We hebben hen gevraagd in hoeverre en zo ja, op welke wijze ze bij zonne- en windprojecten betrokken zijn. Ook het belang van betrokken worden kwam aan bod in de vragenlijst evenals keuze waar zij, als inwoner, al dan niet voor gesteld worden in de energietransitie of in relatie tot de ontwikkeling van zonne- en windprojecten.

Figuur 5 Vraag 18: Ben je betrokken bij zonne- en windprojecten in jouw woonomgeving? Zo ja, op welke manier is dat? Meerdere antwoorden mogelijk. (%) (n=1.280)

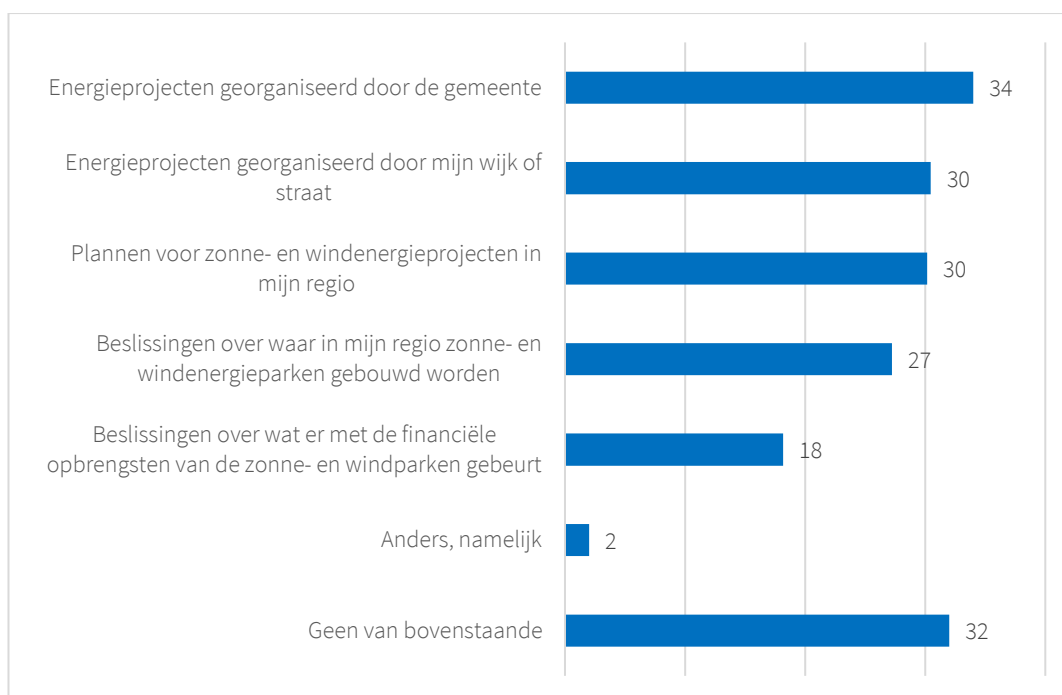
We zien dat de overgrote meerderheid van de Brabanders op dit moment niet betrokken is bij zonne- of windprojecten in hun omgeving. De respondenten die aangeven wel op één of andere manier betrokken te zijn doen dit vooral door informatie te lezen (9%), of door te gaan stemmen (8%). Respondenten die 'Anders, namelijk' hebben aangeklikt noemen veelal dat zij zonnepanelen op hun dak hebben of dat ze meedoen aan een zonne- of windproject/lid zijn van een (lokale) energietoepassing.

Figuur 6 Vraag 19: In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stelling: “Ik vind het belangrijk om betrokken te worden bij duurzame energieprojecten, zoals zonne- en windprojecten, in de omgeving waar ik woon.”(%) – (n=1.280)

Een derde van de respondenten (33%) vindt het belangrijk om betrokken te worden bij lokale duurzame energieprojecten. Twee vijfde van hen staat hier neutraal in (41%).

Figuur 7 Vraag 20: Bij welke van onderstaande energieprojecten in jouw woonomgeving zou je betrokken willen zijn? Meerdere antwoorden mogelijk.(%) (n=1.077)

Brabanders die betrokken willen worden bij duurzame energieprojecten in de omgeving, zoals zonne- en windprojecten, óf neutraal hierin stonden óf het niet wisten, hebben we de vraag voorgelegd bij welke energieprojecten zij betrokken zouden willen zijn (84% van de Brabanders). Van deze groep geeft een derde aan betrokken te willen zijn bij energieprojecten die georganiseerd worden door hun gemeente (34%), gevolgd door energieprojecten georganiseerd door hun wijk of straat (30%) en bij plannen voor zonne- of windenergieprojecten in hun regio (30%).

Van de respondenten die hier 'Anders, namelijk' hebben ingevuld geeft een enkeling aan dat zij betrokken willen zijn bij het tegenhouden van energieprojecten en dan met name projecten rondom biomassa.

Tabel 11 Vraag 21: In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen over energiebesparing en de overgang naar duurzame energie, zoals zonne- en windenergie? (%) (n=1.274)

	(Helemaal) eens	Niet eens/ niet oneens	(Helemaal) oneens	Nvt/dat weet ik niet
Als ik keuzes moet maken over energie helpt het om ervaringen te horen van mensen die in een vergelijkbare situatie zitten als ik	60	23	7	11
De energietransitie wordt teveel door grote partijen als overheden, netbeheerders en energieleveranciers bepaald	54	25	8	13
Er wordt van mij teveel gevraagd als het gaat over de omschakeling naar duurzame energie	34	33	21	12
In de overgang naar duurzame energie wordt mijn stem onvoldoende meegenomen door beleidsmakers en politici	34	33	11	22
Lokale politici moeten vaker naar mijn buurt komen om met bewoners over duurzame energie te praten	32	34	18	15
Informatie over duurzame energie ontvang ik graag op een persoonlijke manier (bijvoorbeeld via WhatsApp of een persoonlijk gesprek)	23	33	33	12

We hebben een aantal stellingen voorgelegd over energiebesparing en de overgang naar duurzame energie. Als het gaat om het maken van keuzes die betrekking hebben op energie, dan helpt het voor de respondenten als zij hierbij ervaringen horen van mensen die in vergelijkbare situaties zitten als zij zelf (60%). Daarnaast geeft 23% van hen aan dat zij informatie over duurzame energie het liefst op een persoonlijke manier ontvangen (via whatsapp of een persoonlijk gesprek). Iets meer dan de helft van de respondenten (54%) is van mening dat de energietransitie teveel door grote partijen zoals overheden, netbeheerders en energieleveranciers wordt bepaald.

Opvallend is dat ongeveer een derde van de Brabanders (32%) zich onvoldoende gehoord voelt (door lokale politici) als het gaat om (de overgang naar) duurzame energie. Ook geeft een derde van de Brabanders aan dat er teveel van ze gevraagd wordt om (de overgang naar) duurzame energie.

De respondenten konden een toelichting geven op hun antwoorden bij de bovenstaande vraag. Degenen die hiervan gebruik hebben gemaakt geven ten eerste aan dat er teveel van bovenaf (overheid) wordt opgelegd aan de burger. Ten tweede vinden zij dat grote bedrijven (grootverbruikers) meer zouden moeten doen in plaats van dat de focus op de burgers komt te liggen. Ten derde vinden zij dat de energietransitie enkel voordeel oplevert voor burgers met vermogen (burgers met minder vermogen moeten voor de kosten opdraaien). Andere toelichtingen die genoemd worden zijn: belang van goede

informatievoorziening, hoge kosten van maatregelen nemen, vanwege leeftijd geen meerwaarde zien in duurzame investeringen.

Inzoomen op de respondenten

Als we wat verder duiken in de achtergrondkenmerken van de respondenten dan zien we een aantal opvallende zaken. We zien dat vooral respondenten met een koopwoning en mensen die een modaal tot hoog gezamenlijk gezinsinkomen (30k tot 100k) hebben, de ervaringen van mensen die in een vergelijkbare situatie zitten prettig vinden. Mensen die een huurwoning staan hier vaker neutraal tegenover dan mensen met een koopwoning.

Sowieso zien we vooral verschillen tussen respondenten die een koopwoning of een huurwoning hebben. Kopers vinden iets vaker dan huurders dat er teveel van hen wordt gevraagd in de omschakeling naar duurzame energie, maar ze zijn ook vaker niet van mening dat hun stem onvoldoende wordt meegenomen door beleidsmakers en politici. Huurders willen liever dan kopers op een persoonlijke manier informatie over duurzame energie ontvangen.

We zien dat respondenten met een laag opleidingsniveau het vaker niet eens zijn met de stelling dat de energietransitie vooral door grote partijen wordt bepaald. Daarentegen zien we dat respondenten met een modaal inkomen (tot 50k) vaker het idee hebben dat de energietransitie vooral door grote partijen wordt bepaald. Opleidingsniveau speelt ook nog bij een andere stelling een rol: respondenten met een middelbaar opleidingsniveau vinden vaker dan de andere opleidingsniveaus dat politici naar hun buurt moeten komen om met bewoners over duurzame energie te praten.

6 Rechtvaardigheid

In dit hoofdstuk komen de vragen over rechtvaardigheid de eerlijke verdeling van lusten en lasten aan bod.

Tabel 12 Vraag 22: In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen? (%) (n=1.273)

	(Helemaal) eens	Niet eens/ niet oneens	(Helemaal) oneens	Nvt/dat weet ik niet
Bewoners moeten zelf een voorstel bij hun gemeente kunnen doen voor projecten voor de opwek van duurzame energie in hun wijk	50	28	8	14
Ik kan profiteren van het opwekken van duurzame energie	49	25	10	16
Ik kan een actieve rol spelen in de opwek van duurzame energie in mijn gemeente	18	32	26	25
Ik heb alleen maar iets te verliezen bij de overgang naar duurzame energie	14	27	41	18
Er wordt naar mij geluisterd bij beslissingen over nieuwe projecten voor duurzame energieopwekking	6	30	34	30

Als we kijken naar bovenstaande stellingen over rechtvaardigheid, dan zien we dat bij elke stelling een kwart tot een derde van de respondenten het niet eens, maar ook niet oneens is. Ze nemen min of meer een neutrale positie in. Ongeveer de helft van de Brabanders denkt te kunnen profiteren het opwekken van duurzame energie. Een minderheid van 10% denkt niet te kunnen profiteren en 14% denkt 'alleen maar iets te verliezen bij de overgang naar duurzame energie'.

Als het gaat om het gevoel 'gehoord te worden' dat tot uiting komt in de stellingen 'ik kan een actieve rol spelen' en 'er wordt naar mij geluisterd', dan zien we dat een minderheid van het gevoel heeft dat dat voldoende mogelijk is of gebeurt.

Uit de antwoorden op de open vraag bij deze stellingen komt nogmaals naar voren dat respondenten weinig vertrouwen hebben in de (lokale) politiek; ze voelen zich onvoldoende betrokken of geven aan dat er niet naar hen geluisterd wordt. Meermaals komt terug dat er al veel door burgers wordt ondernomen, maar dat daadkracht bij grote partijen (overheden, bedrijven) ontbreekt.

Tabel 13 Vraag 23: De overgang naar duurzame energie in Noord-Brabant is voor mij eerlijk als... (%) (n=1.270)

	(Helemaal) eens	Niet eens/ niet oneens	(Helemaal) oneens	Nvt/dat weet ik niet
...iedereen mee kan doen, ongeacht de inkomenssituatie.	74	14	6	6
... huishoudens met een laag inkomen ook mee kunnen doen met projecten voor zonne- en windenergie en delen in de financiële opbrengst van zulke projecten	72	16	5	7
...de overheid financiële steun biedt aan mensen die in een slechte geïsoleerde woning wonen en moeite hebben met het betalen van de energierekening	67	19	8	6
... de woningen van huishoudens die de energierekening niet meer kunnen betalen als eerste worden verduurzaamd met steun van de overheid	61	22	11	6
... bewoners die het dichtst bij de zonne- of windenergieparken wonen een financiële vergoeding ontvangen ter compensatie voor eventuele overlast	46	29	14	11
...rijkere huishoudens meer moeten betalen voor het verduurzamen van de eigen woning dan arme en modale huishoudens	44	24	26	6
... de subsidies voor verduurzaming van de eigen koopwoning vooral naar mensen met lage inkomens gaan	44	28	20	9

Als we kijken naar wat Brabanders eerlijk vinden als het gaat over de overgang naar duurzame energie in de provincie, dan zien we dat driekwart (74%) van hen het belangrijk vindt dat iedereen hier aan mee moet kunnen doen, ongeacht de inkomenssituatie. Dit wordt gevolgd door de stelling dat ook huishoudens met een lager inkomen mee moeten kunnen doen en financieel moeten kunnen profiteren van een zonne- of windenergieproject (72%). Wat verder opvalt is dat een kwart van de respondenten (26%) niet vindt dat rijkere huishoudens meer moeten betalen voor het verduurzamen van de eigen woning dan arme en modale huishoudens én dat een vijfde van hen niet vindt dat subsidies voor verduurzaming van de eigen koopwoning vooral naar mensen met een laag inkomen zouden moeten gaan (20%).

Sommige respondenten hebben een toelichting gegeven op deze stellingen. We lezen dat meermaals wordt benoemd dat de hogere- en middeninkomens altijd al meer belast worden en daarom niet ook een groter aandeel in de energietransitie zouden moeten betalen. Wel vinden sommigen dat huishoudens met een lager inkomen wel gesteund moeten worden (vaak wel met voorwaarden hieraan gekoppeld). Ook wordt meermaals benoemd dat woningbouwcorporaties en ook particuliere verhuurders zouden moeten worden aangespoord of worden verplicht om woningen te verduurzamen (zodat minder vermogende huishoudens niet (extra) financieel ondersteund hoeven worden).

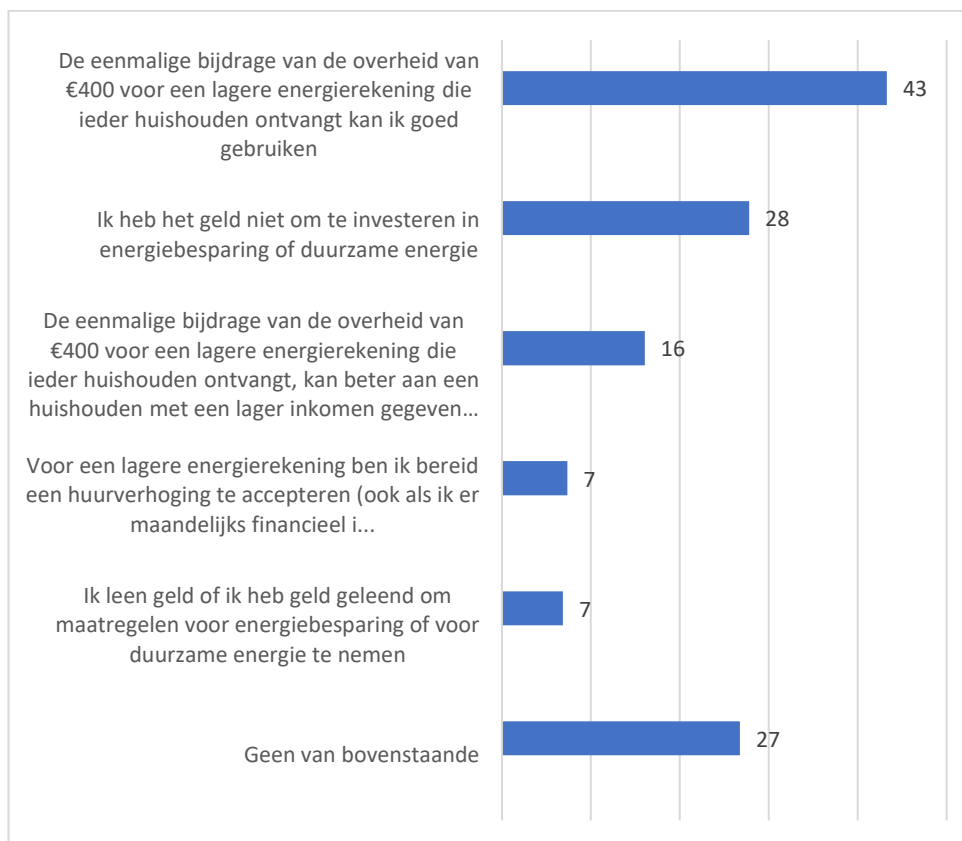
Inzoomen op de respondenten

Wederom zijn vooral de verschillen tussen mensen met een huur- en koopwoning opvallend. Respondenten met een huurwoning zijn vaker van mening dat de rijkere huishoudens meer moeten betalen voor het verduurzamen van de eigen woning dan arme en modale huishoudens. Ook vinden zij vaker dat de overheid financiële steun moet bieden aan mensen die in een slechte geïsoleerde woning wonen en moeite hebben met het betalen van de energierekening en dat de woningen van deze mensen eerste zouden moeten worden verduurzaamd met steun van de overheid. Ook vinden zij vaker dat verduurzamingssubsidies vooral naar mensen met lage inkomens zouden moeten gaan. Respondenten met een zeer hoog inkomen (100K+) vinden het vaker eerlijk als zij meer moeten betalen voor het verduurzamen van hun woning dan arme en modale huishoudens. Respondenten met een hoog inkomen zijn minder vaak van mening dat de woningen van huishoudens die de energierekening niet meer kunnen betalen als eerste zouden moeten worden verduurzaamd met steun van de overheid.

7 Toegankelijkheid

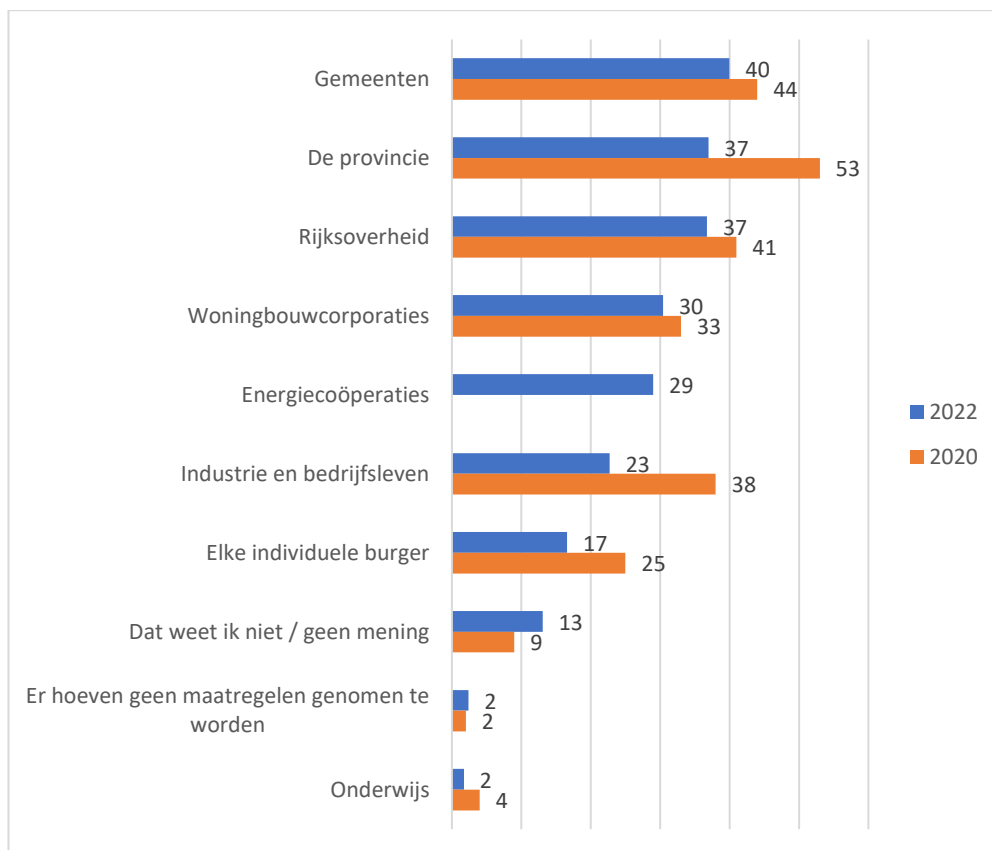
Ten slotte zijn een aantal stellingen voorgelegd die te maken hebben met de mogelijkheid om deel te nemen aan de energietransitie en de besluitvormingsprocessen die daarmee gepaard gaan.

Figuur 8 Vraag 24: Welke van onderstaande stellingen zijn op jou van toepassing? (%) (n=1.269) Meerdere antwoorden mogelijk.

43% van de Brabanders geeft aan dat ze de eenmalige bijdrage van €400,- van de overheid goed kunnen gebruiken voor een lagere energierekening. 16% vindt dat deze eenmalige bijdrage beter aan huishoudens met een lager inkomen gegeven kunnen worden dan aan hen. Ruim een kwart heeft niet het geld om te investeren in energiebesparing of duurzame energie (28%).

Figuur 7 vraag 25: Wie moet er in Brabant in de eerste plaats maatregelen nemen om te zorgen dat de energie in Brabant duurzaam wordt opgewekt? (%) (n= 1269) Meerdere antwoorden mogelijk.

Van de Brabanders vindt 40% dat gemeenten in de eerste plaats maatregelen moet nemen om te zorgen dat de energie in Brabant duurzaam wordt opgewekt. Ruim een derde van de Brabanders (37%) vindt dat de provincie als eerste maatregelen moet nemen, dit is minder dan in 2020, toen vond ruim de helft dat de provincie als eerste maatregelen moet nemen. In de meting van 2022 vindt bijna een kwart (23%) dat de industrie en het bedrijfsleven als eerste maatregelen moeten nemen, terwijl in 2020 ruim een derde (38%) dit vond. Ten slotte vindt 17% dat elke individuele burger als eerste maatregelen moet nemen, terwijl dit in 2020 nog een kwart van de Brabanders dit vond.

8 Onderzoeksverantwoording

Om betrouwbare uitspraken op het niveau van de provincie te kunnen doen streven we naar een absolute respons van 1.250 waarnemingen, met een ondergrens van 1.200. De antwoorden die de respondenten uit deze steekproef geven en in dit rapport zijn opgenomen, gebruiken we om uitspraken te doen over de totale populatie. Binnen steekproefonderzoek worden bepaalde minimale responsaantallen gehanteerd om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over een totale populatie. Het is gebruikelijk om binnen steekproefonderzoek een zogenaamde betrouwbaarheidsinterval van 95% te hanteren wat wil zeggen dat een onderzoeksuitkomst in 19 van de 20 gevallen conform de realiteit is. Verder is het gebruikelijk om uit te gaan van een zogenaamde foutenmarge van maximaal 5%. Dit betekent dat een in de steekproef gevonden percentage van 50% (50% van de inwoners van provincie x is het eens met een bepaalde stelling) in werkelijkheid in de populatie tussen de 45% en 55% ligt (45% tot 55% van de inwoners van provincie x is het eens met een bepaalde stelling). Als in de steekproef een lager of hoger percentage naar voren komt, bijvoorbeeld 10% van de respondenten is het eens met een bepaalde stelling, dan liggen de foutenmarges lager.

De respons voor Noord-Brabant is boven de minimaal wenselijke respons uitgekomen, namelijk op **1.459 ingevulde vragenlijsten**. Bij een betrouwbaarheidsinterval van 95% en 1.459 respondenten, ligt de maximale foutmarge op 2,7%.

Tabel 14 Respons naar geslacht

	Aantal	%
Vrouw	801	44
Man	644	55
<i>Niet ingevuld</i>	14	1
Totaal	1459	100

Tabel 15 Respons naar leeftijd

	Aantal	%
17 t/m 29	247	17
30 t/m 39	378	26
40 t/m 49	175	12
50 t/m 64	314	22
65 en ouder	331	23
<i>Niet ingevuld</i>	14	1
Totaal	1459	100

Tabel 16 Respons naar opleiding

	Aantal	%
Laag opleidingsniveau	262	18
Midden opleidingsniveau	617	42
Hoog opleidingsniveau	556	38
<i>Niet ingevuld</i>	<i>24</i>	<i>2</i>
Totaal	1459	100

Tabel 17 Respons naar type woning

	Aantal	%
Vrijstaand	180	12
2-onder-1-kap	256	18
Rijthuis	601	41
Appartement/flat	264	18
Studentenwoning	10	1
Seniorenwoning	13	1
Anders, namelijk:	62	4
<i>Niet ingevuld</i>	<i>73</i>	<i>5</i>
Totaal	1459	100

Tabel 18 Respons naar huur- of koopwoning

	Aantal	%
Huurwoning via woningcorporatie	376	26
Particuliere huurwoning	98	7
Koopwoning	910	62
<i>Niet ingevuld</i>	<i>75</i>	<i>5</i>
Totaal	1459	100

Tabel 19 Respons naar huidige bruto jaarsalaris

	Aantal	%
Minder dan 20.000 euro	328	22
20.000 tot 30.000 euro	258	18
30.000 tot 40.000 euro	249	17
40.000 tot 50.000 euro	149	10
50.000 tot 75.000 euro	126	9
75.000 tot 100.000 euro	37	3
Meer dan 100.000 euro	20	1
<i>Niet ingevuld</i>	<i>292</i>	<i>20</i>
Totaal	1459	100

Tabel 20 Respons naar jaarlijkse bruto gezinsinkomen

	Aantal	%
Minder dan 20.000 euro	200	14
20.000 tot 30.000 euro	236	16
30.000 tot 40.000 euro	280	19
40.000 tot 50.000 euro	214	15
50.000 tot 75.000 euro	307	21
75.000 tot 100.000 euro	123	8
100.000 tot 200.000 euro	51	3
Meer dan 200.000 euro	11	1
<i>Niet ingevuld</i>	<i>37</i>	<i>3</i>
Totaal	1459	100

Tabel 21 Respons naar staat van huis (Meerdere antwoorden mogelijk)

	Aantal	%
Ik heb een goed geïsoleerd huis	840	58
Ik heb last van schimmelvorming	131	9
Ik heb last van tocht	196	13
Ik heb last van vocht in huis	124	8
Mijn huis is slecht geïsoleerd	237	16
Mijn huis is te warm in de zomer	430	29
Mijn huis is te koud in de winter	258	18
<i>Niet ingevuld</i>	<i>78</i>	<i>5</i>
Totaal	2294	156

Bijlage A – Uitsplitsingen

In deze bijlage worden de resultaten, indien mogelijk, vergeleken met 2020. Significante afwijkingen zijn met **blauw** aangegeven.

Algemeen draagvlak

Tabel 1 Vraag 5: In welke mate vindt u onderstaande thema's belangrijk? (%)

Energievoorziening	n	Niet belangrijk	Een beetje belangrijk	Belangrijk	Heel belangrijk	Dat weet ik niet
2022	1.352	1	7	49	43	1
2020	1.277	1	12	52	33	2

Tabel 2 Vraag 5: In welke mate vindt u onderstaande thema's belangrijk? (%)

Natuur, milieu en klimaat	n	Niet belangrijk	Een beetje belangrijk	Belangrijk	Heel belangrijk	Dat weet ik niet
2022	1.352	2	12	45	39	2
2020	1.277	2	10	40	46	2

Vergeleken met de voorgaande meting in 2020 zijn er bij enkele thema's verschuivingen zichtbaar in de mate waarin Brabanders deze thema's als belangrijk aanmerken. Het aandeel Brabanders dat het thema 'energievoorziening' heel belangrijk vindt is met 10% toegenomen (van 33% naar 43%) sinds de vorige meting. Bij het thema 'natuur, milieu en klimaat' is er daarentegen een verschuiving in de andere richting. Dit wordt nu vaker als belangrijk gezien, maar Brabanders bestempelen het minder vaak als heel belangrijk.

Tabel 3 Vraag 7: In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

Klimaatverandering is een groot probleem	n	(helemaal) eens	niet eens/niet oneens	(helemaal) oneens	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.341	70	20	9	2
2020	1.275	72	18	7	2

Tabel 4 Vraag 7: In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

De uitstoot van CO2 door het gebruik van steenkool, aardolie en aardgas is slecht voor natuur en milieu	n	(helemaal) eens	niet eens/niet oneens	(helemaal) oneens	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.341	67	20	6	7
2020	1.275	73	18	5	4

Tabel 5 Vraag 7: In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

Het is goed dat mijn woonwijk binnen 10 jaar aardgasvrij wordt gemaakt	n	(helemaal) eens	niet eens/niet oneens	(helemaal) oneens	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.341	40	27	21	12
2020	1.275	35	31	23	8

Tabel 6 Vraag 7: In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

Ik vind de aandacht voor klimaatverandering sterk overdreven	n	(helemaal) eens	niet eens/ niet oneens	(helemaal) oneens	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.341	18	23	57	2
2020	1.275	20	24	54	2

Tabel 7 Vraag 7: In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

Het maakt mij niet uit dat mijn energie uit Rusland komt	n	(helemaal) eens	niet eens/ niet oneens	(helemaal) oneens	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.341	17	22	57	4
2020	1.275	30	29	33	8

Tabel 8 Vraag 7: In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

Het stimuleren van duurzame energie is nutteloos	n	(helemaal) eens	niet eens/ niet oneens	(helemaal) oneens	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.341	8	17	73	2
2020	1.275	9	18	71	3

Tabel 9 Vraag 7: In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

Het stimuleren van energiebesparing is nutteloos	n	(helemaal) eens	niet eens/ niet oneens	(helemaal) oneens	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.341	7	16	74	2
2020	1.275	7	15	75	3

Bij de meeste stellingen van vraag 7 zijn er geen grote verschuivingen in de antwoorden tussen de meting van 2022 en die van 2020. Het aandeel van de Brabanders dat het (helemaal) eens is met de stelling 'Het is goed dat mijn woonwijk binnen 10 jaar aardgasvrij wordt gemaakt' (40%) is gegroeid ten opzichte van 2020 (35%). We zien een toename in het aantal Brabanders dat het (helemaal) eens is met de stelling 'Het maakt mij niet uit dat mijn energie uit Rusland' komt. Waar in 2020 33% van de Brabanders het (helemaal) oneens was met deze stelling, is dit bij de laatste meting toegenomen tot 57%.

Tabel 10 Vraag 9: Interesse in en kennis over het onderwerp duurzame energie (%)

Ik ben geïnteresseerd in het onderwerp duurzame energie	n	(helemaal) eens	niet eens/ niet oneens	(helemaal) oneens	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.329	53	30	13	3
2020	1.258	57	26	12	5

Tabel 11 Vraag 9: Interesse in en kennis over het onderwerp duurzame energie (%)

Ik heb weinig kennis over het onderwerp duurzame energie	n	(helemaal) eens	niet eens/ niet oneens	(helemaal) oneens	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.329	29	41	27	2
2020	1.258	36	36	24	4

Tabel 12 Vraag 9: Interesse in en kennis over het onderwerp duurzame energie (%)

Ik zou graag meer willen weten over duurzame energie	n	(helemaal) eens	niet eens/ niet oneens	(helemaal) oneens	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.329	37	41	18	4
2020	1.258	40	38	17	5

Houding en gedrag

Tabel 13 Vraag 11: Als je kijkt naar jouw energieverbruik, wat vind je dan belangrijk? (%)

Dat de energie die ik gebruik altijd beschikbaar is	n	Niet belangrijk	Een beetje belangrijk	Belangrijk	Zeer belangrijk
2022	1.295	1	8	53	38
2020	1.266	2	10	60	29

Tabel 14 Vraag 11: Als je kijkt naar jouw energieverbruik, wat vind je dan belangrijk? (%)

Dat de energie die ik gebruik geen schade veroorzaakt aan natuur, milieu en klimaat	n	Niet belangrijk	Een beetje belangrijk	Belangrijk	Zeer belangrijk
2022	1.295	3	23	51	23
2020	1.266	3	24	53	20

Tabel 15 Vraag 11: Als je kijkt naar jouw energieverbruik, wat vind je dan belangrijk? (%)

Dat de energie die ik gebruik betaalbaar is	n	Niet belangrijk	Een beetje belangrijk	Belangrijk	Zeer belangrijk
2022	1.295	1	7	38	54
2020	1.266	1	7	54	37

Tabel 16 Vraag 11: Als je kijkt naar jouw energieverbruik, wat vind je dan belangrijk? (%)

Dat ik zelf de energie opwek, die ik gebruik	n	Niet belangrijk	Een beetje belangrijk	Belangrijk	Zeer belangrijk
2022	1.295	15	32	38	14
2020	1.266	23	36	30	11

Tabel 17 Vraag 11: Als je kijkt naar jouw energieverbruik, wat vind je dan belangrijk? (%)

Dat de opwekking van de energie, die ik gebruik, geen hinder oplevert voor omwonenden	n	Niet belangrijk	Een beetje belangrijk	Belangrijk	Zeer belangrijk
2022	1.295	3	23	57	17
2020	1.266	5	21	55	19

Tabel 18 Vraag 11: Als je kijkt naar jouw energieverbruik, wat vind je dan belangrijk? (%)

Dat er zo min mogelijk aan het landschap verandert op plekken waar energie wordt opgewekt	n	Niet belangrijk	Een beetje belangrijk	Belangrijk	Zeer belangrijk
2022	1.295	4	27	48	20
2020	1.266	6	27	46	21

Tabel 19 Vraag 11: Als je kijkt naar jouw energieverbruik, wat vind je dan belangrijk? (%)

Dat de energie die ik gebruik wordt opgewekt met duurzame bronnen, zoals wind, zon en biomassa	n	Niet belangrijk	Een beetje belangrijk	Belangrijk	Zeer belangrijk
2022	1.295	7	27	47	20
2020	1.266	7	22	50	21

Tabel 20 Vraag 11: Als je kijkt naar jouw energieverbruik, wat vind je dan belangrijk? (%)

Dat de opwekking van de energie die ik gebruik veilig is	n	Niet belangrijk	Een beetje belangrijk	Belangrijk	Zeer belangrijk
2022	1.295	2	11	54	33
2020	1.266	2	9	52	37

Tabel 21 Vraag 11: Als je kijkt naar jouw energieverbruik, wat vind je dan belangrijk? (%)

Dat mijn energiegebruik goed is voor de werkgelegenheid in Brabant	n	Niet belangrijk	Een beetje belangrijk	Belangrijk	Zeer belangrijk
2022	1.295	16	33	42	9
2020	1.266	9	31	47	12

Tabel 22 Vraag 11: Als je kijkt naar jouw energieverbruik, wat vind je dan belangrijk? (%)

Dat de energie die ik gebruik in mijn eigen directe omgeving wordt opgewekt	n	Niet belangrijk	Een beetje belangrijk	Belangrijk	Zeer belangrijk
2022	1.295	25	35	35	5
2020	1.266	29	35	30	7

Ten opzichte van de vorige meting zijn Brabanders het minder belangrijk gaan vinden dat het eigen energiegebruik goed is voor de werkgelegenheid in Brabant. Ook de veiligheid van de energieopwekking wordt, ondanks dat het nog steeds erg belangrijk wordt gevonden, minder belangrijk geacht dan in 2020. Waar beschikbaarheid en betaalbaarheid bij de voorgaande meting al het meest belangrijk werd gevonden is dat nu in nog sterkere mate het geval.

Tabel 23 Vraag 12: Hieronder staan enkele mogelijkheden om energieuinig te leven. Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is? (%)

Ik doe het licht uit wanneer ik een ruimte verlaat	n	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.290	91	5	2	1	1
2020	1.255	93	3	2	1	1

Tabel 24 Vraag 12: Hieronder staan enkele mogelijkheden om energieuinig te leven. Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is? (%)

Ik zet de verwarming een paar graden lager als ik niet thuis ben/in de nacht	n	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.290	86	6	4	1	3
2020	1.255	88	5	3	1	3

Tabel 25 Vraag 12: Hieronder staan enkele mogelijkheden om energieuinig te leven. Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is? (%)

Ik gebruik energiezuinige huishoudelijke apparaten (met label A+, A++ of A+++)	n	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.290	62	27	3	2	6
2020	1.255	67	21	3	2	7

Tabel 26 Vraag 12: Hieronder staan enkele mogelijkheden om energieuinig te leven. Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is? (%)

Ik zet de verwarming op 19 graden en trek een warme trui aan	n	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.290	61	17	17	1	4
2020	1.255	54	17	22	2	4

Tabel 27 Vraag 12: Hieronder staan enkele mogelijkheden om energieuinig te leven. Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is? (%)

Ik zet de televisie uit in plaats van op stand-by als ik geen televisie kijk	n	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.290	51	21	15	6	7
2020	1.255	57	20	13	4	6

Tabel 28 Vraag 12: Hieronder staan enkele mogelijkheden om energiezuinig te leven. Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is? (%)

Ik verkies bewust de fiets en/of OV als vervoermiddel boven de auto	n	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.290	41	18	29	3	9
2020	1.255	48	13	28	2	9

Tabel 29 Vraag 12: Hieronder staan enkele mogelijkheden om energiezuinig te leven. Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is? (%)

Ik kies voor een deelauto	n	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.290	3	6	58	9	23
2020	1.255	4	7	54	9	26

Ten opzichte van 2020 zijn er meer Brabanders die ervoor kiezen zich warmer te kleden en de verwarming niet hoger dan 19 graden zetten. Verder zien we dat er een daling is in het aandeel Brabanders dat bewust kiest voor het openbaar vervoer of de fiets boven een auto, het aandeel Brabanders energiezuinige huishoudelijke apparatuur gebruikt en het aandeel Brabanders dat de televisie uitschakelt buiten gebruik in plaats van op stand-by zet.

Tabel 30 Vraag 13: Hieronder staan enkele maatregelen voor energiebesparing. Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is? (%)

Plaatsen van een waterbesparende douchekop	n	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.285	57	25	8	4	6
2020	1.254	57	26	7	5	4

Tabel 31 Vraag 13: Hieronder staan enkele maatregelen voor energiebesparing. Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is? (%)

Minimaal de helft van mijn lampen zijn spaarlampen/ led-verlichting	n	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.285	83	11	2	1	4
2020	1.254	82	10	2	2	3

Tabel 32 Vraag 13: Hieronder staan enkele maatregelen voor energiebesparing.
Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is?
(%)

Isolatie van mijn dak of vloer of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	n	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.285	51	21	7	4	18
2020	1.254	54	19	7	4	16

Tabel 33 Vraag 13: Hieronder staan enkele maatregelen voor energiebesparing.
Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is?
(%)

Isolatie van mijn spouwmuur of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	n	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.285	49	22	7	4	17
2020	1.254	52	18	8	5	17

Tabel 34 Vraag 13: Hieronder staan enkele maatregelen voor energiebesparing.
Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is?
(%)

Plaatsen van dubbel glas of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	n	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.285	77	11	3	2	7
2020	1.254	79	10	3	1	8

Tabel 35 Vraag 13: Hieronder staan enkele maatregelen voor energiebesparing.
Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is?
(%)

Plaatsen van een HR ketel of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	n	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.285	55	18	5	4	19
2020	1.254	66	12	3	3	15

Tabel 36 Vraag 13: Hieronder staan enkele maatregelen voor energiebesparing.
Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is?
(%)

Plaatsen van een warmtepomp of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	n	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.285	9	35	21	11	24
2020	1.254	6	26	30	12	26

We zien bij de meeste maatregelen een gelijklopend beeld vergeleken met de meting in 2020. Wel zijn Brabanders in 2022 meer bereid om hun spouwmuur te isoleren dan in 2020 (22% in 2022 en 18% in 2020).

Tabel 37 Vraag 14: Hieronder staan enkele maatregelen voor het opwekken van duurzame energie. Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is? (%)

Afnemen van groene elektriciteit (wind, zon, waterkracht, biomassa) van mijn energieleverancier	n	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.282	50	26	6	5	12
2020	1.253	56	20	7	5	13

Tabel 38 Vraag 14: Hieronder staan enkele maatregelen voor het opwekken van duurzame energie. Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is? (%)

Plaatsen van zonnepanelen of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	n	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.282	36	34	13	3	15
2020	1.253	27	33	17	5	18

Tabel 39 Vraag 14: Hieronder staan enkele maatregelen voor het opwekken van duurzame energie. Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is? (%)

Afnemen van groen gas (gas uit biomassa) van mijn energieleverancier	n	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.282	29	26	11	11	22
2020	1.253	31	25	10	10	24

Tabel 40 Vraag 14: Hieronder staan enkele maatregelen voor het opwekken van duurzame energie. Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is? (%)

Deelnemen aan een energiecoöperatie/windcollectief	n	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
2022	1.282	7	20	19	26	28
2020	1.253	8	26	23	18	25

Tabel 41 Vraag 14: Hieronder staan enkele maatregelen voor het opwekken van duurzame energie. Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is? (%)

Plaatsen van een zonneboiler (levert warm water op) of de	n	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
---	---	-----------	----------------------------	---------------------------------	------------------------	----------------------

eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	gaan doen					
2022	1.282	4	34	19	17	26
2020	1.253	6	32	23	14	25

In 2022 geven minder Brabanders aan groene elektriciteit af te nemen van hun energieleverancier dan in 2020, toen gaf 56% aan groene elektriciteit af te nemen, in de huidige meting is dit 50%. De bereidheid onder Brabanders om groene elektriciteit af te nemen is in 2022 wel gestegen met 6% ten opzichte van 2020. Het aantal Brabanders dat aangeeft zonnepanelen te hebben geplaatst is toegenomen ten opzichte van 2020. 36% van de Brabanders heeft zonnepanelen geplaatst (in 2020 was dit 27%). Het aantal Brabanders dat aangeeft niet bekend te zijn met een energicoöperatie/ windcollectief (26%) is gestegen ten opzichte van 2020 (18%).

Bijlage B – Vragenlijst

Achtergrondvragen

1 In wat voor type woning woon je?

- ☐ Vrijstaand
- ☐ 2-onder-1-kap
- ☐ Rijtjeshuis
- ☐ Appartement/flat
- ☐ Studentenwoning
- ☐ Seniorenwoning
- ☐ Anders, namelijk:

2 Is dit een huur- of koopwoning?

- ☐ Huurwoning via woningcorporatie
- ☐ Particuliere huurwoning
- ☐ Koopwoning

3 Als je kijkt naar de staat van jouw woning, wat is er dan van toepassing?

Meerdere antwoorden mogelijk

- ☐ Ik heb een goed geïsoleerd huis
- ☐ Ik heb last van schimmelvorming
- ☐ Ik heb last van tocht
- ☐ Ik heb last van vocht in huis
- ☐ Mijn huis is slecht geïsoleerd
- ☐ Mijn huis is te warm in de zomer
- ☐ Mijn huis is te koud in de winter
- ☐ Anders: namelijk ...

4 Wat is jouw postcode? (inclusief letters)

ALGEMEEN DRAAGVLAK

5 Kun je aangeven in welke mate je onderstaande thema's belangrijk vindt?

	Niet belangrijk	Een beetje belangrijk	Belangrijk	Heel belangrijk	Dat weet ik niet
a. Opvang en integratie van vluchtelingen	☐	☐	☐	☐	☐
b. Gezondheidszorg – en ouderenzorg	☐	☐	☐	☐	☐
c. Sociale zekerheid	☐	☐	☐	☐	☐
d. Inkomen en economie	☐	☐	☐	☐	☐
e. Mobiliteit, verkeer en vervoer	☐	☐	☐	☐	☐
f. Natuur, milieu en klimaat	☐	☐	☐	☐	☐
g. Energievoorziening	☐	☐	☐	☐	☐
h. Inrichting van de openbare ruimte	☐	☐	☐	☐	☐
i. Criminaliteit en veiligheid	☐	☐	☐	☐	☐
j. Ontwikkeling van het landelijk gebied	☐	☐	☐	☐	☐

6 In hoeverre sta je positief of negatief tegenover het stimuleren van duurzame energie in Brabant? Met duurzame energie bedoelen we energie, die wordt opgewekt uit bronnen die niet op kunnen raken, zoals zon of wind.

- ☐ Zeer negatief
- ☐ Negatief
- ☐ Niet positief, niet negatief
- ☐ Positief
- ☐ Zeer positief
- ☐ Dat weet ik niet, geen mening

7 Kun je aangeven in hoeverre je het eens of oneens bent met de volgende stellingen? Met duurzame energie bedoelen we energie, die wordt opgewekt uit bronnen die niet op kunnen raken, zoals zon of wind.

	Helemaal eens	Eens	Niet eens/ Niet oneens	Oneens	Helemaal oneens	N.v.t/ Dat weet ik niet
a) Klimaatverandering is een groot probleem	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) De uitstoot van CO2 door het gebruik van steenkool, aardolie en aardgas is slecht voor natuur en milieu	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Ik vind de aandacht voor klimaatverandering sterk overdreven	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) Het stimuleren van duurzame energie is nutteloos	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) Het stimuleren van energiebesparing is nutteloos	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f) Het maakt mij niet uit dat mijn energie uit Rusland komt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g) Het is goed dat mijn woonwijk binnen 10 jaar aardgasvrij wordt gemaakt (van het gas af gaat).	☐	☐	☐	☐	☐	☐

8 Welke van de onderstaande energiebronnen hebben je voorkeur om de komende jaren in Brabant te worden gebruikt? Kies er maximaal 3.

- ☐ Aardgas
- ☐ Aardolie
- ☐ Schaliegas
- ☐ Steenkool
- ☐ Zon
- ☐ Wind
- ☐ Biomassa
- ☐ Kernenergie
- ☐ Aardwarmte
- ☐ Weet ik niet/geen mening

9 Kun je aangeven wat je kennis is van duurzame energie en of je daar meer over wil weten? Met duurzame energie bedoelen we energie die wordt opgewekt uit bronnen die niet op kunnen raken, zoals zon of wind. Zonne- en windenergieparken zijn locaties waar energie op grote schaal wordt opgewekt met zonnepanelen en/of windmolens. **Als je wilt kun je jouw antwoord toelichten.**

	Helemaal eens	Eens	Niet eens/ Niet oneens	Oneens	Helemaal oneens	N.v.t/ Dat weet ik niet
a) Ik ben geïnteresseerd in het onderwerp duurzame energie	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Ik heb weinig kennis over het onderwerp duurzame energie	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Ik zou graag meer willen weten over duurzame energie	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) Ik ontvang voldoende informatie over duurzame energie	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) Ik kan makkelijk informatie vinden over zonne- en windenergieprojecten in de regio	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f) Ik vind informatie van de overheid over duurzame energie betrouwbaar	☐	☐	☐	☐	☐	☐

9b. Als je wilt kan je hieronder jouw antwoord(en) toelichten. Vermeld daarbij om welke stelling (a tot en met f) het gaat.

9.1 Vervolg vraag indien 9b EENS-HELEMAAL EENS:

Ik heb weinig kennis over duurzame energie omdat:

- ☐ Het onderwerp me niet interesseert
- ☐ Het onderwerp te ingewikkeld is
- ☐ Ik er geen tijd voor heb
- ☐ Ik niet weet waar ik informatie kan vinden
- ☐ Anders namelijk:

9.2 Vervolg vraag indien 9c EENS-HELEMAAL EENS en/of 5d ONEENS-HELEMAAL ONEENS: Welke informatie zou je dan willen ontvangen over duurzame energie? Een zonnepark is een stuk land met zonnepanelen waarmee duurzame energie wordt opgewekt. Een windpark is een locatie met meerdere windmolens (minimaal 3) waar duurzame energie wordt opgewekt. (Meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Waar nieuwe zonne- en windenergieparken er in de komende jaren gaan komen in mijn regio
- ☐ Of ik mogelijk overlast ga krijgen van de toekomstige zonne- en windparken
- ☐ Wat er al wel en niet vastligt over toekomstige zonne- en windparken in mijn regio
- ☐ Wat er wordt gedaan met de opbrengst van de zonne- en windparken in mijn regio
- ☐ Of de zonne- en windparken mij ook financieel voordeel opleveren
- ☐ Anders namelijk:

10 In hoeverre vind je informatie over duurzame energie van de volgende aanbieders betrouwbaar?

	Altijd	Meestal	Soms	Nooit	N.v.t./ Dat weet ik niet
a) De gemeente	☐	☐	☐	☐	☐
b) De provincie	☐	☐	☐	☐	☐
c) De landelijke overheid	☐	☐	☐	☐	☐
d) Onderzoeksorganisaties (CBS/ SCP/ PBL)	☐	☐	☐	☐	☐
e) Energieleveranciers	☐	☐	☐	☐	☐
f) Universiteiten	☐	☐	☐	☐	☐
g) Landelijke kranten	☐	☐	☐	☐	☐
h) De lokale/regionale krant	☐	☐	☐	☐	☐
i) Buurtbewoners/ wijkplatform	☐	☐	☐	☐	☐
j) Energiecoöperatie*	☐	☐	☐	☐	☐

*Een energiecoöperatie is een samenwerking van lokale bewoners, die samen aan de slag gaan met duurzame energie. Dat kan zijn door gezamenlijk te investeren in de opwekking van zon- of windenergie.

HOUDING EN GEDRAG

11 Als je kijkt naar jouw energiegebruik, wat vind je dan belangrijk?

	Niet belangrijk	Een beetje Belangrijk	Belangrijk	Zeer belangrijk
a) Dat de energie altijd geleverd wordt	☐	☐	☐	☐
b) Dat de energie die ik gebruik geen schade veroorzaakt aan natuur, milieu en klimaat	☐	☐	☐	☐
c) Dat de energie die ik gebruik betaalbaar is	☐	☐	☐	☐
d) Dat ik de energie die ik gebruik ook zelf heb opgewekt	☐	☐	☐	☐
e) Dat de opwekking van de energie geen hinder oplevert voor omwonenden	☐	☐	☐	☐
f) Dat er zo min mogelijk aan het landschap verandert op plekken waar energie wordt opgewekt	☐	☐	☐	☐
g) Dat de energie die ik gebruik wordt opgewekt met duurzame bronnen, zoals wind en zon	☐	☐	☐	☐
h) Dat mijn energiegebruik goed is voor de werkgelegenheid in Brabant	☐	☐	☐	☐
i) Dat de energie die ik gebruik in mijn eigen omgeving wordt opgewekt	☐	☐	☐	☐

12 Hieronder staan enkele mogelijkheden om energiezuinig te leven. Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is?

	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	N.v.t./ Dat weet ik niet
a) Ik zet de verwarming een paar graden lager als ik niet thuis ben/ in de nacht	☐	☐	☐	☐	☐
b) Ik doe het licht uit wanneer ik een ruimte verlaat	☐	☐	☐	☐	☐
c) Ik zet de televisie uit in plaats van op stand-by als ik geen televisie kijk	☐	☐	☐	☐	☐
d) Ik gebruik energiezuinige huishoudelijke apparaten (met label A+, A++ of A+++)	☐	☐	☐	☐	☐
e) Ik zet de verwarming op 19 graden of lager en trek een warme trui aan	☐	☐	☐	☐	☐
f) Ik douche niet langer dan 5 minuten	☐	☐	☐	☐	☐
g) Ik verkies bewust de fiets en/of openbaar vervoer als vervoermiddel boven de auto	☐	☐	☐	☐	☐
h) Ik kies bewust voor een elektrische auto	☐	☐	☐	☐	☐
i) Ik kies voor een deelauto	☐	☐	☐	☐	☐

13 Hieronder staan enkele maatregelen voor energiebesparing. Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is?

	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	N.v.t./ Dat weet ik niet
a) Plaatsen van een waterbesparende douchekop	☐	☐	☐	☐	☐
b) Minimaal de helft van mijn lampen zijn spaarlampen/ ledverlichting	☐	☐	☐	☐	☐
c) Isolatie van mijn dak of vloer of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	☐	☐	☐	☐	☐
d) Isolatie van mijn spouwmuur of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	☐	☐	☐	☐	☐
e) Plaatsen van dubbel glas of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	☐	☐	☐	☐	☐
f) Plaatsen van een HR-ketel (energiezuinige CV-ketel) of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	☐	☐	☐	☐	☐
g) Plaatsen van een hybride ketel (combinatie van een op aardgas werkende ketel en een warmtepomp) of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	☐	☐	☐	☐	☐
h) Plaatsen van een warmtepomp of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	☐	☐	☐	☐	☐

14 Hieronder staan enkele maatregelen voor het opwekken van duurzame energie. Kun je per item aangeven welk antwoord op jou van toepassing is?

	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	N.v.t./ Dat weet ik niet
a) Afnemen van groene elektriciteit (wind, zon, waterkracht, biomassa*) van mijn energieleverancier	☐	☐	☐	☐	☐
b) Afnemen van groen gas (gas uit biomassa*) van mijn energieleverancier	☐	☐	☐	☐	☐
c) Plaatsen van zonnepanelen of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	☐	☐	☐	☐	☐
d) Plaatsen van een zonneboiler (levert warm water op) of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	☐	☐	☐	☐	☐
e) Deelnemen aan een energiecoöperatie	☐	☐	☐	☐	☐

*Biomassa ontstaat door het verwerken van materiaal van plantaardige of dierlijke herkomst, zoals hout, mais, mest, voedselresten of plantaardige olie en kan worden gebruikt om energie op te wekken.

Alleen mensen, die bij vraag 12 of 13 op één van de stellingen 'doe ik al' hebben geantwoord (vraag 13 stelling f uitgezonderd).

15 Je hebt aangegeven één of meerdere maatregelen voor energiebesparing of voor het opwekken van duurzame energie toe te passen. Hoeveel eigen geld heb je geïnvesteerd om deze maatregelen toe te passen?

- ☐ Niets
- ☐ Minder dan € 500
- ☐ € 500 – € 1.000
- ☐ € 1.000 – € 5.000
- ☐ € 5.000 – € 10.000
- ☐ € 10.000 – € 25.000
- ☐ € 25.000 of meer
- ☐ Dat weet ik niet (meer)

Vraag 15 alleen voor mensen die bij vraag 12 of 13 hebben aangegeven al iets te doen of bereid te zijn om iets te gaan doen

16 Hoeveel ben je bereid om in de nabije toekomst te investeren in energiebesparing of duurzame energie rondom jouw woning?

- ☐ Niet van toepassing
- ☐ Minder dan € 500 (bijvoorbeeld spaarlampen en tijdschakelaars plaatsen)
- ☐ € 500 – € 1.000 (bijvoorbeeld gezamenlijk investeren in windmolenpark)
- ☐ € 1.500 – € 5.000 (dakisolatie, HR-ketel, spouwmuurisolatie)
- ☐ € 5.000 – € 10.000 (bijvoorbeeld zonnepanelen of zonneboiler op eigen dak)
- ☐ € 10.000 – € 25.000 (bijvoorbeeld warmtepomp)
- ☐ € 25.000 of meer (energie neutrale woning)
- ☐ Dat weet ik niet

Alleen voor mensen, die bij vraag 12 of 13 op geen enkele stelling 'doe ik al' hebben geantwoord (vraag 10 stelling f uitgezonderd).

17 Je hebt aangegeven geen maatregelen voor energiebesparing of voor het opwekken van duurzame energie toe te passen. Kun je kort omschrijven wat voor jou de belangrijkste reden is om dit niet te doen?

- ☐ Dat weet ik niet

Betrokkenheid bij de overgang naar duurzame energie

18 Ben je betrokken bij zonne- en windprojecten in jouw woonomgeving? Zo ja, op welke manier is dat? Meerdere antwoorden mogelijk.

- ☐ Nee, ik ben hier niet bij betrokken
- ☐ Ja, ik ga stemmen bij verkiezingen zodat ik de partij van kan steunen die in mijn gemeente voor zonne- en windenergie is
- ☐ Ja, ik lees informatie die in de buurt verspreid wordt over zonne- en windenergieprojecten
- ☐ Ja, ik woon informatieavonden bij over de plannen voor zonne- of windenergie in de omgeving
- ☐ Ja, ik ben op een andere manier betrokken namelijk:

19 In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stelling : “Ik vind het belangrijk om betrokken te worden bij duurzame energieprojecten, zoals zonne- en windprojecten, in de omgeving waar ik woon.”

- ☐ Helemaal eens
- ☐ Eens
- ☐ Niet eens, niet oneens
- ☐ Oneens -> naar vraag 21
- ☐ Helemaal oneens -> naar vraag 21
- ☐ Weet ik niet

20 Bij welke van onderstaande energieprojecten in jouw woonomgeving zou je betrokken willen zijn? Meerdere antwoorden mogelijk.

- ☐ Energieprojecten georganiseerd door mijn wijk of straat
- ☐ Energieprojecten georganiseerd door de gemeente
- ☐ Plannen voor zonne- en windenergieprojecten in mijn regio
- ☐ Beslissingen over waar in mijn regio zonne- en windenergieparken gebouwd worden
- ☐ Beslissingen over wat er met de financiële opbrengsten van de zonne- en windparken gebeurt
- ☐ Anders namelijk:

- ☐ Geen van bovenstaande

21 In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen over energiebesparing en de overgang naar duurzame energie, zoals zonne- en windenergie?

	Helemaal eens	Eens	Niet eens/ Niet oneens	Oneens	Helemaal oneens	N.v.t/ Dat weet ik niet
a) De overgang naar duurzame energie wordt te veel door grote partijen zoals overheden, netbeheerders en energieleveranciers bepaald	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Als ik keuzes moet maken over energie helpt het om ervaringen te horen van mensen die in een vergelijkbare situatie zitten als ik	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Informatie over duurzame energie ontvang ik graag op een persoonlijke manier (bijvoorbeeld via WhatsApp of een persoonlijk gesprek)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) Lokale politici moeten vaker naar mijn buurt komen om met bewoners over duurzame energie te praten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) Er wordt van mij teveel gevraagd als het gaat over de omschakeling naar duurzame energie	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f) In de overgang naar duurzame energie wordt mijn stem onvoldoende meegenomen door beleidsmakers en politici	☐	☐	☐	☐	☐	☐

21b. Als je wilt kan je hieronder jouw antwoord(en) toelichten. Vermeld daarbij om welke stelling (a tot en met f) het gaat.

RECHTVAARDIGHEID

22 In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen?

	Helemaal eens	Eens	Niet eens/ Niet oneens	Oneens	Helemaal oneens	N.v.t/ Dat weet ik niet
a) Ik kan een actieve rol spelen in de opwek van duurzame energie in mijn gemeente	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Ik kan profiteren van het opwekken van duurzame energie	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Er wordt naar mij geluisterd bij beslissingen over nieuwe projecten voor duurzame energieopwekking	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) Ik heb alleen maar iets te verliezen bij de overgang naar duurzame energie	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) Bewoners moeten zelf een voorstel bij hun gemeente kunnen doen voor projecten voor de opwek van duurzame energie in hun wijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐

22b. Als je wilt kan je hieronder jouw antwoord(en) toelichten. Vermeld daarbij om welke stelling (a tot en met e) het gaat.

23 De overgang naar duurzame energie in Noord-Brabant is voor mij eerlijk als... Als je wilt kun je jouw antwoord toelichten.

	Helemaal eens	Eens	Niet eens/ Niet oneens	Oneens	Helemaal oneens	N.v.t/ Dat weet ik niet
a) ...iedereen mee kan doen, ongeacht de inkomenssituatie.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) ...rijkere huishoudens meer moeten betalen voor het verduurzamen van de eigen woning dan arme en modale huishoudens	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) ...de overheid financiële steun biedt aan mensen die in een slechte geïsoleerde woning wonen en moeite hebben met het betalen van de energierekening	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) ... huishoudens met een laag inkomen ook mee kunnen doen met projecten voor zonne- en windenergie en delen in de financiële opbrengst van zulke projecten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) ... de woningen van huishoudens die de energierekening niet meer kunnen betalen als eerste worden verduurzaamd met steun van de overheid	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f) ... de subsidies voor verduurzaming van de eigen koopwoning vooral naar mensen met lage inkomens gaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g) ... bewoners die het dichtst bij de zonne- of windenergieparken wonen een financiële vergoeding ontvangen ter compensatie voor eventuele overlast	☐	☐	☐	☐	☐	☐

23b. Als je wilt kan je hieronder jouw antwoord(en) toelichten. Vermeld daarbij welke antwoorden je wilt toelichten (a tot en met g).

TOEGANKELIJKHEID

24 Welke van onderstaande stellingen zijn op jou van toepassing? Je kunt meer dan één antwoord aanvinken.

- ☐ Ik leen geld of ik heb geld geleend om maatregelen voor energiebesparing of voor duurzame energie te nemen
- ☐ Voor een lagere energierekening ben ik bereid een huurverhoging te accepteren (ook als ik er maandelijks financieel iets op op achteruit ga)
- ☐ De eenmalige bijdrage van de overheid van €400 voor een lagere energierekening die ieder huishouden ontvangt, kan beter aan een huishouden met een lager inkomen gegeven worden dan aan mij.
- ☐ De eenmalige bijdrage van de overheid van €400 voor een lagere energierekening die ieder huishouden ontvangt kan ik goed gebruiken
- ☐ Ik heb het geld niet om te investeren in energiebesparing of duurzame energie
- ☐ Geen van bovenstaande

25 Wie moet er in Noord-Brabant in de eerste plaats maatregelen nemen om te zorgen dat de energie in Noord-Brabant duurzaam wordt opgewekt?

Je kunt maximaal drie antwoorden aanvinken.

- ☐ Elke individuele burger
- ☐ Energiecoöperaties
- ☐ Woningbouwcorporaties
- ☐ Onderwijs
- ☐ Industrie en bedrijfsleven
- ☐ De provincie
- ☐ Gemeenten
- ☐ Rijksoverheid
- ☐ Er hoeven geen maatregelen genomen te worden
- ☐ Dat weet ik niet / geen mening

TOT SLOT

26 Heb je tot slot nog opmerkingen over deze vragenlijst? Deze kun je hieronder kwijt.

HET **pon | telos**

OPGERICHT IN
1947

GEVESTIGD IN
TILBURG

KENNISONDERNEMING

STICHTING ZONDER WINSTOOGMERK

AANTAL MEDEWERKERS

30

INTENSIEVE SAMENWERKINGEN

MET UNIVERSEITEN EN ANDERE
KENNISINSTELLINGEN

SPECIFIEKE THEMA'S

- > VEERKRACHT
- > RUIMTE EN ENERGIE
- > OMGEVING
- > ARBEID
- > CULTUUR
- > ERFGOED
- > MIGRATIE
- > PARTICIPATIE
- > JEUGD
- > STURING

ONZE OPDRACHTGEVERS

- > PROVINCIES
- > GEMEENTEN
- > ZORG- EN WELZIJNSINSTELLINGEN
- > FONDSEN

HET
pon | telos

Over het PON & Telos

Maatschappelijke besluitvorming verbeteren

Wij zijn een sociale kennisonderneming in het hart van de samenleving. We beschouwen het als onze opdracht om maatschappelijke besluitvorming te verbeteren. Dat doen we door wetenschappelijke kennis met kennis van de praktijk te verbinden. We zijn van data, feiten en cijfers, maar geven die altijd een gezicht. Waarbij iedere stem telt. Voorkeuren en meningen halen we op, onderzoeken we, analyseren we en duiden we. Met prikkelende aanpakken en innovatieve methoden. Daarbij zijn we altijd gericht op duurzaamheid: de harmonieuze verbinding tussen sociale, ecologische en economische doelstellingen. Zo dragen we bij aan de kwaliteit van samenleven, nu en in de toekomst.

Met een multidisciplinair en creatief team van bijna 30 adviseurs en onderzoekers werken we vooral voor lokale en regionale overheden in Nederland (met een sterke kennispositie in Noord-Brabant), maar ook voor corporaties, banken, zorg- en welzijnsinstellingen, fondsen en maatschappelijke organisaties. We werken daarbij intensief samen met universiteiten en andere kennisinstellingen en zijn officieel partner van Tilburg University. Met onze kennis en inzichten adviseren we beleidsmakers en bestuurders. Zodat ze afgewogen keuzes kunnen maken. Zodat ze bestuurlijk kunnen vernieuwen. En zodat ze een positieve impuls kunnen geven aan de samenleving van morgen.

Stationsstraat 20c
5038 ED Tilburg
+31 (0)13 535 15 35
info@hetpon-telos.nl
hetpon-telos.nl